

גליון
באר
הכרשה

נערך ונלקט מתוך תוכן דברי שיחותיו של
מורינו הגה"צ רבי אברהם אלימלך בידרמן שליט"א

חקת

מכון
באר
האמונה

תוכן הענינים

פרשת הקת

- א אין לך רשות להרהר - אמונה פשוטה בלי כל התחכמויות.....
- ה טיהרו בסיחון - הקב"ה מסבב עולמו להיטיב לנו.....
- ז אליך נשאתי את עיני - תכלית הניסים כדי שנהיה תלויים בה'.....
- ט חוקת התורה - חק בלי טעם.....
- יא כי ארנון גבול - גדרים וסייגים בשמירת גבולי הקדושה.....
- יג צמיד פתיל לפיו - השמירה על מוצא פיו.....
- יג ממית עצמו עליה - עיקר מעלת עסק התורה כשהיא ב'יגיעה'.....

פרשת חוקת

העתידות, אלא כל מה שיבוא עליך קבל בתמימות^א, ואז תהיה עמו ולחלקו^ב.

הקשה הרה"ק הישמח ישראל^א זי"ע (אות א) היאך אמרינן שמצווה זו היא חק בלא טעם, והרי רבי משה הדרשן פירש טעמה - תבוא אמו ותקנת צואת בנה (העגל). ומבאר בשם הרה"ק רבי יצחק מווארקא זי"ע, כי חטא העגל היה חסרון ב'אמונה' כשבני ישראל רצו 'להבין ולהשכיל', וכמו שאמרו באותה שעה 'כי זה משה האיש אשר העלנו מארץ מצרים לא ידענו מה היה לו' (שמות לב א), ונחשב להם כ'פגם' כי מאי נפק"מ היא להם אם ידענו מה היה לו או לא... היה להם ללכת אחר ה' האלוקים בתמימות

אין לך רשות להרהר - אמונה פשוטה בלי כל התחכמויות בפרשתן (יש ב), 'זאת חוקת התורה אשר ציוה ה' לאמר דבר אל בני ישראל ויקחו אליך פרה אדומה תמימה אשר אין בה מום אשר לא עלה עליה עול', וברש"י, 'לפי שהשמן ואומות העולם מונין את ישראל לומר מה המצווה הזאת ומה טעם יש בה לפיכך כתב בה חוקה, גזירה היא מלפני ואין לך רשות להרהר אחריה' (יומא סו:). ורמזו בזה כי זוהי תכלית הטהרה - שלא ירהר האדם אחר מידותיו של הקב"ה, אלא יהלך אחריו באמונה תמימה, כדכתיב (דברים יח יג) 'תמים תהיה עם ה' אלוקיך', ופירש"י, 'התהלך עמו בתמימות ותצפה לו, ולא תחקור אחר

א. כתב הרה"ק רבי יצחק אייזיק מזוטשקא זי"ע (פרי קרח) וז"ל. ושמעתי מפי אבי מורי ורבי הרה"ק זי"ע, מעשה המובא בקדמונים שהיה אחד שהשתוקק לדעת שיחת חיות בהמות ועופות, והפציר מאד ברבו שילמדו חכמה זו. והיה רבו דוחהו, באמרו למה לך זאת, יותר טוב לך לעבוד את בוראך בתמימות. ויהי כאשר הפציר בו עד מאוד, נעתר רבו לבקשתו, וילמדהו שיחת חיות בהמות ועופות, עד שהיה בקי ומבין היטב בשיחתו, ויהי היום נכנס התלמיד להאכיל את בהמותיו, וישמע את אחד השוורים גונח, וישאלהו אחיו לאמר על מה זאת נאנחת, ויענהו השור, כי שמעתי כרוז לאמר כי בעת הקרוב תפרוץ מגיפת דבר בקרב בהמותיו של בעל הבית זה, ועל זה ליבי דוי כי הקיץ הקץ על כל יושבי הרפת הזו. כשמוע בעל הבית את שיחתו של בהמותיו, מיהר ומכר את כל בהמותיו לידי השוחט, ותהי לו ממונו לפליטה. ויהי אחר חודש ימים, שוב נכנס האיש להאכיל את העופות אשר לו, וישמע קול תרנגול מספר על שדפון העומד ליפול בשדותיו של בעל הבית הזה, הלך בעל הבית גם בפעם הזאת ומכר את כל שדות תבואותיו, ובכך חשב שהציל את ממונו מאבדון ושמח שמחה גדולה, על כי השכיל ללמוד שיחת חיות ועופות וכך זכה להציל את נכסיו.

ויהי היום, ויבוא האיש לעשות מלאכתו, וישמע קול בעל חי מצעק ואומר, בקרוב יסתלק מאתנו בעל הבית, כי נגזר עליו למות בטרם עת רח"ל. ויהי בשמוע האיש את הדברים האלה, ויחרד חרדה גדולה עד מאוד, וירץ אל רבו אשר למדהו חכמה זו. ויצעק אליו בבכי ובתחנונים הושיעה אדוני הושיעה, כי סר אליו מר המוות, ויען אותו רבו ויאמר לו, הלא אמרתי לך כלך לך מדרך זו, והלך עם בוראך בתמימות, הלא יוסיף דעת יוסיף מכאוב, אילו לא היית מציל את ממונך מן האבדון, היית עתה ניצול מן המוות, כי צער הנזק היה כפרתך וכמו"ש (תיקו"ז קמג:)'אית מאן דפרע בנפשו ואית מאן דפרע בממונו'. אולם בעבור שהתחכמת למלט רכושך, נפלה הגזירה על ראשך רח"ל. הרי לנו שעל האדם להלך עם בוראו בתמימות ובביטחון, ולשמוח בחלקו שנתן לו השי"ת, ולא יתאוה לשולחן של אחרים, וידע בבירור שאם לא נתן לו השי"ת יותר ממה שיש לו, סימן הוא שזהו טובתו, ויתכן שאם היה מקבל עושר וכבוד היה צריך ח"ו לסבול עבור זה ייסורים נוראים בבריאות או בבנים, והשי"ת מנעו מכל זאת ברחמיו וחסדיו, עכ"ל.

אף אנן נעני ונאמר, שאין הדברים אמורים דווקא כלפי 'שיחת בעלי חיים', אלא גם כלפי 'שיחת בני אדם'... ש'שומע' אותם משיחים שרוצים ליטול ממנו את ממונו, ועושה השתדלויות יתירות מכפי השיעור... ורץ לבית דין וכיו"ב... אך האמת שיתכן שאם 'מרוויח' כאן יפסיד יותר ממקום אחר, אלא אין לו אלא להלך בתמימות, ולקבל עליו את הנגזר עליו בלא ל'התחכם'... כי לעולם אינו יודע ממה ניצול על ידי 'הפסד' זה... (לגופו של ענין ישאל את רבו כדת מה לעשות, ולא באנו כאן אלא לפקוח עיניים, להביט על הדבר בעין האמונה, ואז אף הליכתו לבי"ד וכיו"ב תהיה באופן אחר).

באר הפרשה - פרשת חוקת

וזכר כתב הגר"א זי"ע ב'דברי אליהו' (ברכות מה: וז"ל). רבי מאיר אומר מניין שכשם שמברך על הטובה כך מברך על הרעה... היינו שאם יבוא לאדם איזה רעה ידמה בעצמו שהיא טובה, והטובה היא לפי ערך הרעה, כגון שאם אבד ממנו סלע אחד ידמה בעצמו שמצא סלע אחד, ואם אבד שני סלעים ידמה בעצמו כאילו מצא שני סלעים, וכן בכל דבר רעה ידמה בעצמו שהרעה ההיא היא טובה. עכ"ל.

וע"י התחזקותו באמונה שלימה בעת הקושי והיסורים יעברו מעליו כל הצער וייסורי הגוף והנפש. ולהדיא כתב כן ב'אור החיים' הקדוש בפרשתו, כי פרה אדומה תמימה - היינו, תמימה באדמומיות, כלומר מלאה 'דינים',

בלא 'חשבונות רבים'. וכתשובת המשקל - עליהם להתחזק ולהוסיף באמונה פשוטה מבלי כל רצון להבין, ולזה ציום ה' בחוקה שאין לה טעם, שיקיימוה רק בכח האמונה², ובוה יכופר להם חסרון האמונה שהביאם לידי עשיית העגל. נמצא שאין כאן כל סתירה, ואדרבה, חדא מיתרצא בחברתה, דזה גופא הטעם - מחמת שאין לה טעם.

והדברים אמורים כלפי כל דבר ועניין המתרגש וכו' על האדם שיקבלנו בתמימות, ואף אם אינו מבין והרי זה כ'חק בלי טעם', מכל מקום יחזיק באמונה יתירה כי אף שאין בשכלו להבין ולהשכיל אך בוודאי טובה יש בדבר, וכל מאי העביר רחמנא לטב עבד.

ב. הגרי"ז מבריסק זי"ע היה אומר בשם אביו הגר"ח, כי מצוות 'אמונה' מתחלת במקום ש'נגמר' השכל... כלומר, שדבר הניתן להשיגו בסברת השכל הרי אין צריך לציווי ולגזירת הכתוב לחייב את האמונה בו - כי בשכלו הוא מבין זאת, ואינו 'מאמין' בזה, אלא כל מצוות האמונה נאמרה דווקא באופן שאי אפשר להבין, שעל הא גופא נצטוונו להאמין... ג. הנה מדרך העולם לברך מיד בבקרו של יום ברכת שהכל נהיה בדברו על קאווע (קפה), ורמז יש בדבר, כי משקה זה נעשה ממים וותחים וחלב קר, מסוכר מתוק וקפה שהוא מר בטבעו, להורות לאדם מיד בתחילת יומו - איזה מקרה שיארע לך בחמימי או בקריי, מתוק או מר, 'שהכל נהיה בדברו' - בדבר ה'.

מעשה נפלא שמענו לאחרונה, וכך הוה, איש יהודי יקר שביקרים הדר בארה"ב החל לסבול מאבנים בכליות, אבנים הללו הסבו לו יסורים נוראים ל"ע, לאחר כששה שבועות קבע הרופא שאם לא יצאו האבנים מעצמם בתוך שבועיים ימים, ינתח אותו דרך הגב בכדי להוציאם.

קביעת הרופא הייתה ביום שישי ערב שבת אחרי קדושים תש"פ, וכמוכן שבשורה זו לא סייעה לו ולבני משפחתו כלל וכלל 'לקבל שבתות מתוך רוב שמחה', אמנם מן השמים האירו לו פנים, ולפתע בליל שב"ק באמצע סעודת שבת רואים בני המשפחה כי נהרת שמחה והארת פנים מאירה בפני אביהם, המה ראו כן תמהו לשמחה מה זה עושה, עמד ראש המשפחה ממקומו ופתח גמ' 'בבא מציעא', ושמחתו התעצמה כשכולו שקוע מכמה שורות הנאמרות שם, עד שהוקשה לו להיפרד מהם, ותגדל פליאתם בכפליים, עד שביאר להם בטוב טעם ודעת, היום בביקורי אצל הרופא, לאחר שעייין בבדיקת סי. טי. (CT SCAN), הסביר לי כדלהלן, א. לא אבן אחת נמצאת בכליותיך אלא ג' אבנים. ב. גודל האבנים אינו שוה, אלא בג' מידות שונות, הקטן שבהם גודלו במידה +2, השניה מידה 4 והשלישית מידה 6. ג. הם מונחים באופן כזה שהגדול למטה, הבינוני מעליו, והקטן מעליו.

ועתה אבאר גודל שמחתי, מה שהביא אותי החיוך הראשון היא כי כשעלה במחשבתי מה שאמר הרופא נזכרתי שיש מעין זה בגמ' בפרק אלו מציאות (כה). שהמוצא ג' מטבעות נמצאות ברחובה של עיר כשהם בג' גדלים, ומונח כ'מגדל' - הגדול למטה ועליו בינוני ומעליו הקטן, הרי הוא 'חייב להכריז' כי לא נחשב הדבר כדרך נפילה, רק 'דרך הינוח' ופירש רש"י שם בזה"ל, וכי מנחי הכי לאו דרך נפילה הוה אלא דרך הינוח, ואף המאבד יתן 'סימן' למוצאו בזה גופא שהם עשויין כמגדלין, ובזה הרגשתי הארת פנים מן שמים, שהרי מכאן למדנו שאף האבנים אשר בכליותי אינם ב'דרך נפילה' - מקרה בעלמא, אלא עצם מציאותן מונח אצלי ב'סימן מובהק' שכביכול הקב"ה בכבודו ובעצמו הניחם ואין שום מקרה כלל... ע"כ עיקר המעשה שיש בה כדי להתחזק כי על הכלל כולו יצא.

(למעשה, מקץ שבוע ימים, ביום שבת קודש קרוב לחצות היום זכה לרפואתו, וכה כתב בעל המעשה באותו מוצאי שבת מכתב מלא אמונה, וז"ל, אודך כי עניתני ותהי לי לישועה, 'אבן' מאסו הבונים... מאת ה' היתה זאת... זה היום עשה ה' נגילה ונשמחה בו. 'מגדל' ישועות מלכו. ברוך ה' בבואם וברוך ה' בצאתם. ה' נתן האבנים וה' לקחם מאתי בשעה טובה ומוצלחת. ברכי נפשי את ה' וכל קרבי את שם קדשו).

וידע, שכל קורותיו לטב או למוטב הכל מושגח בהשגחה העליונה - לטובתו הגמורה, מעשה באברך שהוצרך לקנות בית, יגע ומצא, וקנה בית פלוני. אלא שלמחרת נתברר לו שעומד בית למכירה במקום קרוב מאד, ובמחיר

באר הפרשה - פרשת חוקת

ג

ומדוע כי 'אשר לא עלה עליה עול' כי העול ימתק של אדם שהם בחינת הדינים, נמצא, שדייקא ע"י היסורים הדינים בסוד מאמרם (ברכות ה.) 'יסורין ממרקין כל עונותיו והקושי מתמתקין כל הדינים והרע בטל ומבוטל'.

נמוך בהרבה ממה שהוא שילם, האברך לא מצא את נפשו מרוב צער... ידידו פנה לרבי מרדכי שוואב זצ"ל והלה חיזקו בדברים מופלאים, ובתוך הדברים סיפר לו שפעם ישב עם הרב דסלר זצ"ל, והוא סיפר לו איזה טעות שהוא עצמו עשה בענייני שידוכים, והיה הולך ומספר את פרטי הטעות שעשה, וכשסיים דבריו אמר, אבל, גם הטעות גופא מן השמים היא, הוסיף ע"ז ר' מרדכי, הוכחה יש לי שמן השמים רצו שתעשה טעות זו ותקנה את הבית הזה ביוקר ולא את השני הזול והקרוב, שהרי מתי נודעה לך טעותך - רק יום למחרת הקניה, מדוע לא נודע לך יום לפני כן, אלא, שמן השמים רצו שתעשה כך... (הגדש"פ הרב דסלר עמ' שמ"ט).

דבר נפלא אמר אחד מצדיקי הדור שליט"א לבאר בדרך רמז מה שנאמר כאן 'גזירה היא מלפני ואין לך רשות להרהר אחריה', ובפשוטו הכוונה למצוות פרה אדומה, אך יש לומר עוד שהלא פרשה זו עוסקת במיתת נפש מישראל, ועל כך נאמר גזירה היא מלפני - מיתה זו היא בגזירת ה' היתה, ואין לך להרהר אחריה, שמא אירעה מחמת שלא טיפלו בו כהוגן ו'ברשלנות רפואית', וכיו"ב משאר שיחות בני אדם שאילו היינו מתנהגים באופן אחר אזי היה נשאר בארץ החיים, כי גזירה היא מלפני, והכל היה בידי ההשגחה העליונה.

מסופר, שלאחר שתמו שבעת ימי האבלות בפטירתו של הרה"ק רבי שמעון שלום מאמשינוב זי"ע התהלך בנו הרה"ק רבי מאיר זי"ע עם הגבאי (הרב ביגלייזען), ובדרך הילוכם אמר לו הרבי הידעת מדוע נהוג אצלנו שלא להעמיד משקה - לחיים במשך ימי השבעה רק לאחריהם, משום שבכל שבעת ימי האבל מדברים אודות הנפטר ומעשה הפטירה, והנה אומרים שהמנוח נלב"ע משום שהיה חולה בכך, ומשום שרופא זה עשה כך אירע כך, וכן כיוצא בזה, ולפעמים אפשר שיחשבו שאילו היו עושים פעולה מסוימת היו מונעים את פטירתו, והרי מחשבות אלו כפירה הם, כי באמת הכל אירע רק אחר שכך גזרה חכמתו יתב"ש, לכך תיכף ככלות ימים אלו, שותים משקה חריף לנקות ולצחצח את המח, ומברכים שהכל נהיה בדברו, להשריש בלבנו שאין כל סיבה גשמית לפטירה, אלא הכל בדבר ה' נעשה, כי כך גזרה ההשגחה העליונה.

הוסיף אותו צדיק שליט"א לבאר עוד, כי בא הכתוב לומר 'ואין לך רשות להרהר אחריה' - שלא להרבות באבל ובצער יותר מדי. וכמו שכתב הרמב"ן לפרש מה שנאמר (דברים יד א-ב) 'בנים אתם לה' אלוקיכם לא תתגודדו ולא תשימו קרח בין עיניכם למת, כי עם קדוש אתה לה' אלוקיך', וז"ל, יאמר אחרי שאתה עם קדוש וסגולת ה', ולא ישא אלוקים נפש, וחשב מחשבות לבלתי ידח ממנו נדח, אין ראוי לכם להתגודד ולהקרח על נפש ואפילו ימות בנוער וכו', ומכאן סמך לרבותינו (מ"ק דף כז:) באסרם להתאבל על נפש יותר מדאי. עכ"ל.

וכה אמר הרה"ק ה'שפע חיים' זי"ע לאחר המלחמה הנוראה בה איבד את ב"ב ואת כל י"א צאצאיו הי"ד, כתיב (תהילים לג ט) 'כי הוא אמר ויהי הוא ציוה ויעמוד', והרי אין 'ויהי' אלא לשון צער (עי' מגילה י:), והכי קאמר, הוא אמר ויהי - אותו רבש"ע אשר אמר וציוה שיבוא הצער והוא הביא את הצרה, הוא ציוה ויעמוד - שנקום להתחזק ולהתנער מעפר ושלא נהיה שקועים בעמק הבכא.

ד. פעם נפלה אחת מקרובותיו של הגאון רבי אייזיק שר ר"י סלבודקא זצ"ל ושברה את רגלה באופן נורא וקשה, ויחד עם רגליה נשברה גם רוחה כי הייתה כלואה בבית כשהיא שוכבת עם 'גבס' (cest) סביב רגליה, ולקיים מצוות 'ומבשרך אל תתעלם' נקרא ר' אייזיק לחזקה ולרומם רוחה, בתוך דברי החיזוק שאל ר' אייזיק, האם זכורים לה צערם של תשעה ירחי לידה, ולאחריהם חבלי הלידה - יסורים קשים ומרים, ותאמר הן, שוב שאל ר"א, האם זכרונות אלו מרים הם או מתוקים, בוודאי זכורים המה לטובה, וכל כך למה, מאחר שהם הניבו תוצאות - שנולד בן יקר וחביב, המרווה את הוריו נחת דקדושה וממלא את כל ישותם בשמחה גיל ורנן, כך, על כל 'סובל' יסורים לדעת, כי הם הכנה וכ'חבלי לידה' להוליד לו כל מיני שמחה וישועה בכל המצטרך לו... בדבר ישועה ורחמים. אלא מאי תענו כנגדי ותאמרו כי איננו רואים את התוצאה הלזו, מ"מ יש להאמין כי כך הם פני הדברים.

וכבר אמר הגרא"מ שך זצ"ל בעת שישב 'שבעה' על הרבנית ע"ה, כי כאשר מתבונן הוא בכל תהלוכות חייו ורואה כיצד בכל ההרפתקאי דעו עָלֶיהָ ובכל סאת הצרות והייסורים שעברו עליו נתברר לו לבסוף שהיו הם לטובתו, אם כן גם עכשיו במצב הזה נקל בידו להתחזק מתוך הידיעה שהקב"ה חפץ רק להיטיב עמו.

ה. ידוע ומפורסם מהרה"ק ה'בני יששכר' זי"ע (מאמרי ראש חודש א יא) שיש לכוון בתפילת מוסף דראש חודש בברכת 'ברוך אתה ה' מקדש ישראל וראשי חדשים' - את הצירוף של שם הוי"ה הק' השייך לאותו החודש, והוא שם

באר הפרשה - פרשת חוקת

ישיבה לשון עכבה (כדאי במנילה כא.) - שעייבב עצמו בידיעה ברורה כי כל מאי דעביד רחמנא לטב עביד, והכל 'טוב' הוא'. וכל כך הרגיל עצמו בזה, עד ש'ויתלקטו אל יפתח אנשים ריקים', שהתלקטו סביבו אנשים רבים אשר שפכו לבם לפניו על כל צרותיהם ותלאותיהם... והוא הכנים בלבם תבונה ודעת להבין ולהשכיל שכל הצרות הם לטובתו של אדם, ועי"ז הוציאם מכל צרותיהם עד שנהיו ריקים מכל צרותיהם, ונפקחו עיניהם לראות כי הכל 'ארץ טוב'. ובשכר כל זה נעשה לבסוף 'ראש וקצין' על כל עם בני ישראל. בזכות הסבלנות - שקיבל באהבה כאמונה תמימה בצור כל עולמים.

בללו של דבר, שיקבל את הנהגת הבורא עמו - בין בעצמו בין ע"י שלוחיו - לקבל הכל בהשקט ובבטחה, ולא ישיב למחרפיו דבר'.

ואכן, בואת יתהלל המחזיק באמונתו גם בעיתים הקשים כענין חק בלא טעם, ואף כשחשכה גדולה נופלת עליו יאמין בבורא ית"ש שהוא עשה ועושה ויעשה את כל המעשים לטובתו הגמורה, וכה מתאמרא בשם הרה"ק ה'שפת אמת' זי"ע דבפרשה זו נאמרה שירת הבאר - 'או ישיר ישראל את השירה

וכביאורו הנורא של הרה"ק מוואלברוו' זי"ע (עבודת יששכר בפרשתן) על המעשה בהפטרה דפרשתן (שופטים יא א-ג) 'ויפתח הגלעדי היה גיבור חיל וגו', ויגרשו את יפתח ויאמרו לו לא תנחל בבית אבינו כי בן אשה אחרת אתה, ויברח יפתח מפני אחיו וישב בארץ טוב ויתלקטו אל יפתח אנשים ריקים', וצריך ביאור מפני מה ברח יפתח, הרי לא רצו אחיו כלל להרגו, ומרוצים היו שישב עמם, אלא שלא רצו לתת לו חלק ונחלה מירושת אביהם, ואם ברח משום רוגז, היה יכול להלך בנחת ולא היה צריך לברוח, ועוד קשה הרי העיד הכתוב שהוא היה גיבור חיל, א"כ מדוע לא נטל מהם את הנחלה בכוח גבורתו.

אלא ביאורו, כי אכן, בכוח גבורתו של יפתח היה להוציא מהם את הנחלה, אלא שכבש את יצרו וקיבל על עצמו מידת הסבלנות, לעשות עצמו כ'נרדף' תחתיהם, וסבל חרפתו. אך מכיוון שלא האמין בעצמו - בידעו כי היצר אורב לאדם בכל עת מצוא, וחשש שאם ישב יחד עם האחים יבוא היצר באחד הימים ויפתנו להוציא מהם הנחלה, על כן ברח מהם בכוח מן השונא הבא עליו להרגו, וזהו 'וישב בארץ טוב',

היוצא מאחד ממקראי הקודש (מקורו בפרע"ח שיי"ט פ"ג). והנה, צירופו של חודש תמוז הוא ה-ו-ה-י ויוצא מסופי תיבות של הפסוק (אסתר ה יג) 'וכל זה איננו שוה לי' (בני יששכר תמוז א), והוא שם הוי"ה בהיפוך הגמור הרומז להנהגת דין, ואמרו בעלי הרמז, כי כדי ליישר ולסדר צירוף זה ב'שם הוי"ה כסדרו' המורה על הנהגת רחמים פשוטים, אין לנו אלא לקחת את האות 'יו"ד' מסוף התיבה לתחילת התיבה ומעתה ייקרא י-ה-ו-ה. והנה האות יו"ד מרמזת ל'יהודי', והיינו שבשעה שהיהודי מעמיד עצמו ואת 'יהדותו' - אמונתו בה' במקום הראשון, תחילה לכל הנעשה עמו הן ברוח הן בגשם, ייהפך כל הנהגת ה' עמו לרחמים וחסדים פשוטים ומגולים.

ו. כענין זה ענה פעם הגאון הגדול הרא"מ שך זצ"ל, ליהודי 'נרדף' שנכנס אליו וביכה לפניו את מר גורלו, רבי ה'רודפים' ממררים את חיי, אין לי לא יום ולא לילה, אינם נותנים לי מנוח אף לא רגע אחד ביום... א"ל רה"י, תדע, ש'ישועת ה' כהרף עין' ברגע אחד, יאר ה' פניו אליך ותשכח מכל הרדיפות והדחקות, ועד אז התחזק נא בדברי חז"ל (גיטין לו:) 'תנו רבנן הנעלבין ואינן עולבים שומעין חרפתן ואין משיבין... עליהן הכתוב אומר (שופטים ה לא) ואוהביו כצאת השמש בגבורתו'. אדהכי והכי הגישו לפני רה"י כוס 'תה' ועל ידה כף דבש, התבונן בה רה"י, ולאחר מכן אמר, התבונן נא במאכל זה ששמו דבש ותראה פלאות, כי הדבש נעשה מהדבורים, אשר בטבעם הם 'רודפים' את האדם, לא יתנו לו מנוח לרגע, יבואו מימין ומשמאל, אם יעמוד האיש בדרכם ימצצו את דמו ויעקצו אותו עד כדי ריצה לבית החולים, ודייקא מהם יוצא הדבש - המאכל המתוק שבעולם... כי אכן, דייקא מאלו הרודפים והממררים את חיינו מהם יצא לבסוף דבש מתוק נעים וטוב לחיך... ואין הדברים אמורים דווקא ב'רודפים' כפשוטו, אלא לרמז לאדם בכל מיני 'רדיפות' ו'עקיצות' כי משם יצא לו דבש למתק ולהאיר את חיינו.

ז. וכך כתב המהרי"ל דיסקין (סוף פר' במדבר) וז"ל, והנה איתא (ערכין טז:) די ביסורין כל שהן, דפשט ידו לכיסו לקחת שני סלעים ולא עלה בידו אלא אחד נחשב ליסורין, וכגון אחד נותן לו סטירה על לחיו או מעליב אותו בוודאי נחשב ליסורין, והשי"ת א-ל רחום הוא ומרבה להיטיב, ומכפר על עונותיו בזה אף של חייבי כריתות ח"ו, כנ"ל. עכ"ל. והרי ש'מכה' זו יכולה להציל אותו אפילו מעונש כרת...

במלך מואב הראשון ויקח את כל ארצו מידו עד ארנון, והכוונה, כמבואר ברש"י (ומקור הדברים בחולין ס:) שעל בני ישראל נאסר להילחם במואב ולכבוש מהם את ארצם, מה עשה הקב"ה, נתן בלב 'סיחון מלך האמורי' להילחם במואב ולקח את ארצם, ומעתה אין הארץ של 'מואב' אלא של 'אמורי', ומותרים בני ישראל לכבוש ערים אלו מידו, והיינו דאמרי 'עמון ומואב שיהרו בסיחון'. וזהו שאמר הכתוב 'ויקח ישראל את כל הערים האלה - כי חשבון עיר סיחון והוא נלחם במואב'. ומכאן הרווחנו יסוד איתן לכל העניינים הנוגעים לחיינו, בראותנו כיצד א-ל נורא עלילה מסבב ומנהל עולמו להביא הדבר לתכלית טוב, בפי הכוונה העליונה, ורק בעיני בשר נראה שסיחון הוא גיבור חיל ואיש מלחמה היוצא למערכה לכבוש את מואב בכדי להגדיל את מלכותו. אבל באמת 'יושב בשמים ישחק', כי אין כאן גבורה ואין 'כאן' סיחון... אלא הכל הם כ'כלי משחק' בידו של הקב"ה להעביר מקומות אלו לידי ישראל, ורבות מחשבות בלב איש ועצת ה' היא תקום". ומעתה יאמרו המושלים בואו חשבון - בואו ונחשב חשבוננו של עולם, כי מכאן נלמד לכל תהלוכות החיים, שאין ביד האדם לעשות מאומה^ט, ולא יועילו לו כל תחבולות אנוש וכל

הזאת עלי באר ענו לה' (כא י), ורבים תמהו מדוע איננה נקראת 'שבת שירה' כפרשת בשלח שבה נאמרה שירת הים. אלא ביאורו, כי שירה זו אמרו בני ישראל בעמדם על פתחה של ארץ ישראל אחר שכבר אירעו להם כל ניסי מדבר - שסיפק כל צרכיהם במדבר, מן ובארה של מרים וכו' והצילם משאר המלחמות, והמשורר ומזמר לאלוקיו בזמן בזה אין בזה כל כך רבותא. אמנם 'שירת הים' נאמרה כאשר עמדו ישראל בתחילת דרכם בעת אשר 'לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה' - וגם צידה לא עשו להם ובכל זאת אמרו שירה מפני שהאמינו בה' והתחזקו בבטחון בחי העולמים, שירה כזאת חשובה היא עד מאד לקרוא על שמה 'שבת שירה'.

טיהרו בסיחון - הקב"ה מסבב עולמו להיטיב לנו

בפרשתן (כא כו), 'על כן יאמרו המושלים בואו חשבון תבנה ותכונן עיר סיחון, ובגמ' (ב"ב עה:) 'בואו ונחשב חשבוננו של עולם'. יש שרמזו בזה, כי בפסוקים שלפניהם כתיב 'ויקח ישראל את כל הערים האלה וישב ישראל בכל ערי האמורי בחשבון ובכל בנותיה, כי חשבון עיר סיחון מלך האמורי הוא והוא נלחם

ח. שמעתי מאחד מראשי הכוללים שליט"א, שלפני תקופה הגיע אליו השכם בבוקר אחד מהאברכים הלומדים אצלו ונתן לו 400 שקל - תרומת קודש מהשווער (חמיו) עבור הכולל, והנה ראש הכולל דן מקפיד ביותר לא להשאיר סכומים אצלו במזומן אלא מפקיד הכל בבנק, אך 'משום מה' נשאר בכיסו, ובסוף הסדר החליט 'משום מה' לתת את הכסף לאברך נזקק, סקר בעיניו את מאות הלומדים והחליט 'משום מה' לתת לאברך פלוני בלא שידע בעצמו מדוע נותן לו ולא לאחרים, ניגש אליו ונתן לו 400 שקל בלא אומר ובלא דברים.

למחרת ניגש אליו החברותא של אותו אברך, וסח בפניו, כי אמש בתחילת הסדר סיפר לו החברותא, כי זקוק הוא להחזיר היום לגמ"ח 400 שקל כפרעון הלוואה, וכבר הוציא מהבנק סכום זה, אלא שבטרם שיצא מהבית לילך לכולל הודיעו לו ב"ב שזקוקים הם ל400 שקל לתשלום חוב כלשהו, ונתן לה, וכבר אין יכול להוציא עוד כסף מהבנק כי תם הכסף, ואינו מסוגל נפשית לחפש הלוואה, ועל כן מבקש מהקב"ה שישלח לו עזרו מקודש בלי הלוואה, ואכן נשלחת כמלאך מן השמים...

ועתה ראה נפלאות ההשגחה, כמה דברים שאירעו 'משום מה' בשביל למלאות לאותו אברך את שאלתו... כי אכן כל ברואי מעלה ומטה אינם אלא 'שלוחי דרחמנא' להביא את רצונו ית' לידי מעשה.

ט. מעשה ביונה שנקלעה לבית הרב שליט"א, משראתה לאיזו צרה נכנסה... מיהרה לעוף החוצה דרך החלון שהיה נראה לעיניו כפתוח, אבל באמת היו חלונות הזכוכית נעולים על מסגר ובריה, וממילא בבואה עד חלון הזכוכית נתקלה בו נחבלה ונפלה, לא התייאשה היונה, הגביהה עצמה מן הקרקע ושוב פרשה כנפיה ו'עפה' אל החלון, שוב נחבטה כהוגן וצנחה לארץ כשהיא מוכה וחבולה. אדהכי והכי שמע בעל הבית את קולות נפילתה וראה את אשר לפניו, נכמרו רחמיו ופתח את החלון לרווחה, יונה זו שוב התחזקה ועפה לעבר הכותל ההוא, והפעם יצאה לחירות עולם. והנה, אותה יונה בטוחה בעצמה ש'הצליחה', דפקה עצמה בחלון פעם ופעמיים עד שבפעם השלישית הצליחה לצאת... ואינה יודעת כי מעשיה לא הועילו ולא כלום, והיתה יכולה להטיח ראשה בחלון כל היום וכל הלילה ולא היה 'זו' מאומה, אלא שהיה כאן מאן דהו שפתח את החלון ורק מחמתו השתחררה מ'בית האסורים'...

באר הפרשה - פרשת חוקת

לא היה מהכשת הנחש, אלא כי כן היה דבר המלך (והחטא נרס), וראיה, שגם הרפואה באה ע"י נחש זה - בהבטת עליו, והרי לא יתכן שהנחש ממית ומחיה בחדא מחתא, ובעל כרחך תבין שאין כאן 'טבע' כלל, אלא כשחטאו נענשו וכששבו בתשובה נתרפאו, והכל בגזירת שמים ולא בגלל הנחש, והוא שאמרו אלא בזמן שהיו מסתכלים כלפי מעלה - שהביטו אל שורש העניין ומה שמלמעלה מפעולת הנחש.

בעין זה כבר כתב הרמב"ן (פסוק ט) 'וכשיהיה האדם מביט בכוונה אל נחש הנחשת שהוא כעין המזיק לגמרי היה חי, להודיעם כי השם ממית ומחיה'.

ולא זו בלבד, אלא רצונו של הקב"ה שיעסוק האדם ב'השתדלות' ובשעת מעשה ידע ויאמין שכל פעולותיו לא מעלה ולא מוריד, אלא הכל תלוי במה

אופני ודרכי ההשתדלויות שבעולם להרבות הונו ולהשיג אפילו כמלוא נימה יתר ממה שנקצב עליו.

בדברים הללו ביאר הרה"ק ה'אמרי אמת' זי"ע (תר"צ) בכתוב בפרשתו (כא ח) 'עשה לך שרף ושים אותו על נס והיה כל הנשוך וראה אותו וחי, והקשו בגמ' (ר"ה כט.) 'וכי נחש ממית או נחש מחיה, אלא בזמן שישראל מסתכלין כלפי מעלה ומשעבדין את לבם לאביהם שבשמים היו מתרפאין, ואם לאו היו נימוקים'. והקושיא ידועה, שאם אין הנחש מחיה אלא הכל היה תלוי אם מסתכלים כלפי מעלה, אם כן לאיזה צורך הוצרכו להסתכל בנחש ורק מי ש'ראה אותו וחי', הרי היה יכול הקב"ה לומר שיסתכלו כלפי מעלה וישעבדו ליבם ועי"ז יחיו. ומבאר ה'אמרי אמת', שהא גופא רצה הקב"ה ללמדם שגם מה שניזוקו מתחילה

ובאמת מעשה זה הוא משל וציור על כל צורת חיי עולם המעשה, שיוצא אדם לעבודתו, ונדמה לו שכוחי ועוצם ידי עשו לי את החיל הזה, הנה עשה מעשה ועלתה בידו, ולעיתים כשאינו מצליח בפעם הראשונה מוסיף לעשות עוד פעולות עד שמצליח... ואינו יודע כי כל מעשים אלו אין בידם להביא לו מאומה, והרי הוא כמטיח ראשו בקיר שאינו מועיל אלא לפצוע גופו ונפשו ולייגע עצמו, וסיבת ההצלחה היא כי מן השמים 'פתחו לו חלון' ושערי פרנסה... הן אמת שצריך לעשות 'השתדלות' כי גזירת מלך היא על כל באי עולם השוכנים בעולם המעשה, ואף אותה יונה אם לא הייתה דופקת עצמה בחלון לא היה בעל הבית משים ליבו לדבר ולא היה נחלץ לעזרתה, אך צריך לזכור שאין זה אלא השתדלות ותו לא, אבל הפרנסה עצמה מגיעה בלא שום שייכות למעשיו.

י. וכבר דקדקו המדקדקים ענין נפלא, כי תיבה אחת (מני רבות) יש ב'לשון הקודש' ולה כמה משמעויות, והיא תיבת ציר, כי משמעותה כאב (ישעיה כא ג) ומשמעותה שליח (כדכתיב, משלי כה יג, 'ציר נאמן לשולחיו'), לרמז וללמד זה על זה, ולומר לך, כי כל כאב הוא שליח משמים, ובזה יזכה לפירוש השלישי של תיבת 'ציר' שהוא מלשון דלת (כמו 'הדלת תסוב על צירה', משלי כו יד), וכלומר שהכרה זאת היא היא ה'ציר', הפותח בפניו את כל השערים.

יא. מעשה בעני מרוד שלא הצליח למצוא שום מקור לפרנסתו ונמלך בדעתו להגר לארה"ב, כי שמע ששם הכל מתפרנסים בכבוד ואף באים לידי עשירות, ובטרם נסיעתו הלך לשאול בעצתו של הגאון רבי חיים מבריסק זי"ע, נענה לו ר' חיים, אילו היית עני בדרכ הטבע אכן היה נאה ויאה שתפליג לעבר הים שם תמצא את עושרך, אך מאחר שעניותך אינה בדרכ הטבע אלא כי כן הוא רצון השי"ת, אם כן מה לך לטרוח ולנסוע לארץ מרחק, והרי העשירות יכולה לבוא אליך גם בהיותך כאן... והיינו כי 'ממה נפשך', אם נשתנה דינך ונגזר עליך מהיום והלאה עשירות, א"כ אין כל צורך בנסיעה הרחוקה עבור זה, ואם גזירת העניות עדיין עומדת בעינה אזי מה טעם יש לעבור לאמעריקע, הרי עניותך תרדוף אחריך עד שמה, וכי עדיף לך להיות עני ואביון בארץ מרחקים מאשר בביתך זה.

כיוצא בדבר סיפר הגאון רבי יעקב גאלינסקי זצ"ל, פעם נכנס יהודי (שלא היה מחסידי טשורטקוב) אל הרה"ק מטשורטקוב זי"ע לקבל ברכת פרידה, כי כאן בארצות אירופה (יורופ) הנו 'מחוסר פרנסה' ובדעתו לעקור דירתו לארה"ב שם תבוא הרווחה לביתו. א"ל הרה"ק, אברכך בברכת הדרך, אבל שליחות אחת אבקשך לשלחך, שתמסור 'פריסת שלום' אל האלוקים של ארה"ב, נחרד האיש ושאל את הרבי וכי יש ח"ו שני רשויות... והרי הקב"ה יחיד הוא בעולמו ואותו הקב"ה שברא את כל העולם כולו נמצא בארה"ב ובאותה מידה גם כאן בטשורטקוב, ברחבי אירופה ובכל פינה נידחת שבעולם. א"ל הרה"ק, אכן, לזאת כוונתי, מדוע תדמה בנפשך כי בארה"ב תצליח בפרנסה יותר מכאן, הרי אותו הבורא שיפרנס אותך בארה"ב בידו לפרנס אותך כאן באירופה. אגב, הלה אכן לא נסע, וניצלו חייו, כי היה לו טיקעט (כרטיס) להפליג בדרך ים באנייה הנקראת 'טיטאניק' ששקעה באותה הפלגה למצולות ים.

שיצטרכו לשאול 'מה נאכל', ואצ"ל שמים יש להם בשפע, וכל זה אינו תלוי אם הם זכאים או חייבים. ואמרו בני ישראל, מה נשתנינו מכל אומה ולשון, שניתן לנו 'מן' - לחם מן השמים דבר יום ליומו - ולא לזמן ארוך, ואפילו המים שהן הפקר לעולם ואין לאדם מחיה זולתם גם כן נסתלקו מאתנו כשמתה מרים, ומוטל עלינו להיזהר ולהישמר בכל מעשינו שיהיו כראוי לרצון לפני הבורא יתברך בכדי שיומשך לנו שפע הפרנסה, אלא רצוננו בפרנסה מסודרת ומובטחת.²

אכן, מהאי טעמא נענשו, כי כפרו בטובת המזון שבא להם לכבוד ומעלה, כי דייקא לרום ערכם של דור המדבר שהיו כמלאכי השרת היה המן בא להם דבר יום ביומו (ולא בפעם אחת לזמן ארוך), כדי שיהיו עיניהם תלויות תמיד אל ה'ג', כי זה עיקר מעלת האדם, כענין שכתוב (תהלים קנג ב) 'הנה כעיני עבדים אל יד אדוניהם' וגו', והענין היה להם להרגיל נפשם במידת הבטחון והאמונה בה' יתברך.³

עפ"ז מבאר עוד הרבינו בחיי, שלכן נענשו מיד - 'וישלח ה' בעם את הנחשים השרפים', כי נחשים שרפים לא נאמר, אלא הנחשים השרפים בה' הידיעה. וכלומר, שאלו הנחשים והשרפים כבר היו שם מקדמת הנא וכדכתיב (דברים ה טו) 'במדבר הגדול והנורא נחש שרף ועקרב', אלא שעד אותו היום הגן עליהם הקב"ה מכל פגע רע - שהיה ענן אחד משבעה עננים לפניהם

שנגזר עליו, וכך ביאר הרמב"ם ה'שפת אמת' ז"ע (תרל"ז ד"ה בפסוק) את טעם ההבטחה בנחש הנחושת, כי הקב"ה הפליא לעשות ונתן בנחש את הכח לרפא הנשיכה, וכמו שכתב הרמב"ן (פסוק ט) שכך דרכו של הקב"ה להמתיק מר במר, והכנים בנחש המזיק את הכח המרפא, אולם רצונו ית' היה שתוך כדי שעושים פעולה טבעית לרפאות גופם ידעו שאין הנחש מחיה אלא יסתכלו כלפי מעלה וישעבדו את ליבם לאביהם שבשמים באמונה תמימה כי הוא רופא חולי עמו ישראל. וה"ל, באמת היה הנחש מסוגל לרפואה זו ששם בו הקב"ה רפואה זו וכו', אעפ"כ זה הרצון - שבהיותו עוסק ברפואה הגשמית יסתכל ויהיה ליבו לשמים על ידי שמיישב עצמו וכי נחש מחיה'.

אליך נשאתי את עיני - תכלית הניסים כדי שנהיה תלויים בה' בפרשתן (כא ה-ו), 'וידבר העם באלוקים ובמשה... כי אין לחם ואין מים ונפשנו קצה בלחם הקלוקל... וישלח ה' בעם את הנחשים השרפים'. ודבריהם תמוהים עד מאד, כי היאך אמרו אין לחם ואין מים בשעה שהקב"ה ממטיר להם בכל יום ויום לחם מן השמים, ואף גם באר מים לפניהם מנס הסלע שנתחדש להם זה עתה.

ומבאר הרבינו בחיי (ד"ה כי אין) כי טענתם היתה - הנה כל אומות העולם יש להם לחם לשובע נפשם, וכל מזונותיהם מוכנים להם לזמן ארוך - מבלי

יב. בדרך צחות מספרים על מי שמצאו אותו מתפלל שיזכהו ה' לזכות בלוטו (לאטערי) השבועי בהגרלה שנערכה על סך מיליון \$, כשהוא מסביר שהיות ויש לו עשרה ילדים בלעה"ר על כן ברצונו להכין עצמו ולהניח 100,000 \$ עבור כל אחד מצאצאיו, שאלוהו, אם כן, מדוע הנך זקוק עכשיו לכל הסכום, מדוע אינו בוטח בהקב"ה שישלח לו עזרו בכל עת שיצטרך להכניס את בנו תחת החופה, השיב להם, איני יכול להשאיר אצלו את הכסף... כי אם אדבר לשון הרע וכיו"ב אזי ברגע אחד יקח את כל המעות... וחלילה לנו להידמות לאותו כסיל באיוולתו...

יג. והרי הקיווי אל ה' הוא הא-ב' של יהודי, וכמו שאמרו בעלי הרמז כי מנין תיבת 'קוה' עולה לקי"א (111), והוא כמנין תיבת אות 'אל"ף', ללמדך כי תחילה וראש ו'האל"ף' של יהודי הוא שיהיה תמיד במצב של 'קוה' אל ה'. יד. כשאמר לבן ליעקב 'נקבה שכרך עלי ואתנה' (בראשית ל כח), לא אבה יעקב לקבל 'הצעתו' אלא ביקש לקבל שכרו בכבשים העקודים וברודים, ומבאר הרמב"ם (ד"ה לא) 'לא תתן לי שום דבר קצוב בשכרי, אלא יהיה שכרי דרך מקרה וטובת הא-ל כמו שיזמין לי'. והיינו כי לבן רצה לעקור את הכל - לתת לו שכר קבוע, ובזה לא ירגיש שכל פרנסתו תלויה בידי שמים. אך יעקב אבינו ענהו שאינו רוצה בשכר קבוע, כי על ידו יתמעט בטחונו בה', כשהוא מרגיש ששכרו בטוח וקבוע ועומד, אלא רצה לחיות על פי מעשים שבכל יום, ועי"ז יהיה תלוי בבורא ית' בכל עת ובכל שעה.

פעם באה שאלה לפני הגאון רבי יחזקאל לעווינשטיין זצ"ל מבחור שעמד בפרק 'האיש מקדש' ומדברים עבורו נכבדות בת ת"ח, אך דא עקא שתובעים את אביו שיתחייב בעד השידוך סכום כסף נכבד וכבד עד מאד, שאל

באר הפרשה - פרשת חוקת

המדבר שאין שם סיפוק ולא הביאם דרך מקום אשר רגיל היות שם בר ולחם, כי ה' חפץ שעניניהם יהיו תלויות לאלוקים יושב בשמים על מחיתם ועל כל צרכיהם באין מבטח זולתו, ומטעם זה עצמו לא הסיר הנחשים, והנחם לנושכם ויהיו מתרפאים כשיסתכלו כלפי מעלה לאביהם שבשמים... שה' חפץ בזה כדי שיהיה לכם תמיד באין הפסק קרוב לה' כבן המצפה לשלחן אביו ערב ובקר ובבל עת זמן^{טו}, ואם היה מביאם דרך ישוב לא הייתה להם הדביקות בתמידות בשיחה מזומן לפנייהם סיפוקם, ומה מאוד יסובב דבר זה הרחקת הלב מהכרת השגחת הבורא ויראת רוממותו, עכל"ק".

הורג נחשים ועקרבים שלא יזיקום, והיה הענן שהוא מיוחד לפלא הזה, אך מאחר שהתלוננו על כך שהם תלויים בה', ורצו לחיות כשאר האומות בהנהגה שבדרך הטבע, על כן הסיר מהם הקב"ה את השגחתו, וכביכול עשה רצונם - שיהיו מופקרים לפגעי הטבע, וממילא נשכום הנחשים השרפים כדרכו של עולם^{טז}.

בדברים האלה איתא נמי ב'אור החיים' הק', המבאר מדוע לא ריפא אותם הקב"ה תיכף ומיד, אלא ציוה עליהם להביט על נחש הנחושת. כי רצה הקב"ה לזהירם בתשובה על שהתרעמו למה הביאם ה' דרך

הגר"י את הבחור האם אביו שכיר (Employee) או עצמאי (Self employed), ענה הבחור - שאביו עצמאי, א"ל הגר"י, אם כך, אמור לאביך שיגמור השידוך ויתחייב בעדך את כל אשר המחותן דורש בעדך ובעזר השי"ת יוכל לעמוד בהתחייבויותיו. הבחור ענה אמון, והוסיף לשאול מתוך דרך ארץ, ילמדנו רבינו, למאי נפק"מ אם אבי שכיר או עצמאי, ענה לו הגר"י, דע לך, שפע הפרנסה בא לו לאדם כפי מה שהוא נושא עניו לשמים, והנה, השכיר בוטח גם על הבוס שלו - שביום המיועד והקבוע ישלם לו משכורתו השלימה, אבל העצמאי בוטח בה' בשלימות, בכל שעה ורגע הינו תלוי בחסדי הבורא שישלח אליו קונים הרוצים בסחורתו, ולפי שהוא כ"כ תולה עצמו בחסדי הבורא הנני מובטח שבוודאי יעזרהו ה', ואכן, כך הווה, כי האב היה מניצולי המלחמה, ובתוך הזמן שבין האירוסין לנישואין קיבל כספי פיצויים מדייטשלאנד (גרמני) כאותו הסכום שהמחותן דרש ממנו, ויהי לנס.

טו. ובזה פירשו עוד, מה שנאמר 'וַיִּשְׁלַח ה' בעם את הנחשים השרפים' ולא נאמר וַיִּשְׁלַח, כי 'וַיִּשְׁלַח' הוא מלשון שחרור לחרות, וע"ד שנאמר (שמות יג יז) 'וַיְהִי בְּשִׁלַּח פָּרְעָה אֶת הָעַם', ובא הכתוב ללמד שלא הביא הקב"ה נחשים מקצווי ארץ וגם לא ברא נחשים לנושכם, אלא התיר ממאסר את הנחשים שהיו עד עתה בסמוך אליהם - קשורים בדבר ה' לבלתי הזיק את העם, ומאחר שחטאו ניתנה להם הרשות להזיק כטבעם, וכביכול שחררם מכבליהם.

טז. אמרו חז"ל (פסחים ק"ח). קשה זיווגו של אדם כקריעת ים סוף וקשה פרנסתו של אדם כקריעת ים סוף, ידועה הקושיא מה שייך דבר 'קשה' כלפי הקב"ה. אלא, שהנה איתא במדרש (שמו"ר כא ה) שהקב"ה סיבב את ישראל במדבר באופן שיהיו המצרים בצד אחד והים בצד השני, ולא יהיה להם דרך להינצל מן הצרה, ולמה עשה הקב"ה להם כך אלא שהיה הקב"ה מתאוה לתפילתן'. ומסמיך על זה מה שנאמר (שה"ש ב יד) 'יונתי בחגוי הסלע בסתר המדרגה וכו' השמעני את קולך כי קולך ערב', שהיה הקב"ה מבקש לשמוע את קולם (ועי"ש באריכות). ולאחר שצעקו בני ישראל אל ה' רצה להושיעם ולקרוע להם את הים, אך ידע שמעתה יחדלו מלצעוק ולהתפלל אליו, ודבר זה - היה קשה בעיניו, וכדרך שאמרו קשה עלי פרידתכם... וכיוצא בדבר הוא לגבי הפרנסה וזיווגו של אדם, שהקב"ה מתאוה לתפילתן של ישראל ועל כן אינו משפיע בבת אחת פרנסה בהרחבה, וכדאיתא בגמ' (יומא עו.) לגבי המון, כך גם לגבי מציאת הזיווג, שהקב"ה מחכה שבניו אהוביו וחביביו יעמדו בתפילה ויזעקו 'מאין יבוא עזרי'. אמנם קשה למלאות משאלותיהם כי שוב לא יתלו עיניהם בו ולא ירבו בתפילה...

על כן זאת עשו וחזו, להתרגל לפנות אל הקב"ה בכל עידן ומצב, הן קודם שתבוא הישועה והן לאחריה בשבח ובהודאה, ואם לא יהיה 'פרידתכם' גם לא יהיה 'קשה'... וכמסופר על הרה"צ רבי יצחק דוד גוטפרב זצ"ל מיקירי ירושלים, אשר פעם היה נצרך לישועה בביתו והלך ארבעים יום לכותל המערבי לבקש שם ולהתפלל על אותו ענין, ובמלאות הימים האלה הלך עוד ארבעים יום בכדי להודות על כל הטוב והחסד.

יז. רבות מצינו בשבח הסמיכה והתליה 'במי שאמר והיה העולם', וידועה דרכם של הרבה צדיקים (הרה"ק רבי מרדכי מנעשכ"ז זי"ע, הרה"ק הדברי חיים זי"ע ועוד הרבה) שלא עלו על יצועם כל עוד שהייתה הפרוטה מצויה בכיסם, ואולי י"ל כי כשיש לאדם אפילו פרוטה אחת כבר איננו תלוי כ"כ בבורא, שהרי עדיין בידו מעות לקנות למחר לחם

חוקת התורה - חק בלי טעם

חוקה בלא טעם מעלה עליהם הכתוב כאלו קיימו כל התורה אשר צוה ה' לאמר, כי קיום המצוה בלא טעם יגיד הצדקת האמונה והסכמת הנפש לקיים כל מצות הבורא וזה לך האות. ואולי כי לטעם זה רצה ה' שתמסר להם המצוה בדרך חוקה. עבל"ק"י. והיינו, כי

בפרשתן (יש ב), 'זאת חוקת התורה', כתב ה'אור החיים' הק' לבאר מדוע נאמר 'זאת חוקת התורה' ולא 'זאת חוקת הפרה', וז"ל. ובדרך רמז ירצה באומרו חקת התורה, שאם יקיימו מצוה זו הגם היותה

לשובע נפשו. ורק אחר שסילקו מעליהם כל מעותיהם עד הפרוטה האחרונה הרגישו היטב כי תלויים בה' והשליכו ידם על ה' שבוודאי יפרנס ויזון אותם בחן ובחסד וברחמים, אז הלכו לנוח לבטח על משכבם.

ידוע שהרה"ק רבי שלמה קלוגער זי"ע ציווה קודם פטירתו (לשון צדיק, בצוואה מיום א' ח"י חשון תרי"ג, אות א) עוד אני מצווה... לא יקברוני אצל עשיר - אפילו מוחזק בכשרות, רק אצל עני יהיה עני שבעניים רק שיהיה מוחזק בכשר. והיינו כי פעמים אדם שיש לו רוב כל אינו מרגיש כל כך שהוא נצרך בכל רגע לחסדי הבורא יתב"ש.

יח. עוד בכלל הדברים, שכשם שנאמר לעניין ה'פרה' שגזירה היא מלפני ואין לך רשות להרהר אחריה, ונתבאר שהכוונה לעניין התמימות באמונה שלימה בהשי"ת גם בבוא ח"ו על האדם קשיים למיניהם, כך ייאמר לעניין עשיית כל מצוות ה' גם כשהם קשים לעשותם וכ'חק בלי טעם', וסופו שיראה שהכל לטובתו.

סיפר אחד הרבנים מהדור הקודם אשר אחר ה'מלחמה' קבע מושבו בארה"ב, שבשנות המלחמה הצליח לברוח ביחד עם אחיו אל תוך היער ונתחבר שם לקבוצת פרטיזנים (קבוצות שלא נכנעו ובעצמם ניסו להלחם ברשעים) והגם שעפ"י רוב היו קבוצות אלו בנויות או כולם יהודים או כולם נכרים, שונה היה הרב דילן שהוא ואחיו היו שני יהודים בתוך קבוצה גדולה של נכרים, מדרכה של קבוצה כזו היו ממנים 'שומר' שישב על עץ גבוה ועליו מוטל לצפות מרחוק האם הרשעים מתקרבים ח"ו לעבר היער. באחר הימים הבחין השומר בחיילים המתקרבים ובאים, מיד מיהר להודיע לכל החברים על הסכנה המרחפת על ראשם פן ילכדו אותם ויעשו בהם כלה, וכל הקבוצה כאחד נמלטו על נפשם ונסו לעמקי היער העבות, במטרה להגיע אל הקצה השני. גם האחים לבית משפחת יפה ברחו כל עוד רוחם בקרבם, אלא שבהגיעם למקום מבטחים גילו לחרדתם שמרוב בהלה שכחו את התפילין במקומם, וכאן החל הספק לכרסם בלבם, מצד אחד רצו לחזור על עקבותיהם, ביודעם שאם לא עכשיו אמתי, שהרי כל הקבוצה לאו בני ברית ניהו ואין להם כל שמץ השגה 'תפילין' מה הם, ואם לא ידאגו עכשיו לעצמם מי יודע אימתי יזכו שוב להניח תפילין... לאידך שאר הפרטיזנים הזהירו אותם שסכנת נפשות יש בדבר, כי בוודאי יתפסו אותם האויבים, אך הם החליטו שאינם יכולים לוותר על מצווה רבתית זו ויהי מה.

בנסירות נפש חזרו האחים למקום חנייתם הראשון, ואכן, לגודל הפחד עשו את דרכם בדרכים עקלקלות לבל ירגישו בהם האויבים, ובבואם למקומם הקודם נתמלאו שמחה בראותם את התפילין מונחים שלמים על מקומם, ולא נראה אפילו חייל אחד מחיילי האויב בכל אותו מקום, נעמדו בשמחה להתפלל מנחה ונטלו באהבה ובחיבה את התפילין והחלו לילך לתוך היער בכדי להגיע למקום הפרטיזנים, עתה נתגלה לעיניהם 'נס גלוי' כי מצאו את כל 'חבריהם' מתים ומוטלים על הארץ, לא נשאר בהם עד אחד, ונתברר, כי כשנודע לאויבים על בריחתם דלקו אחריהם - כשבאותה שעה עשו שני האחים את דרכם חזרה בדרכים שאינם 'דרך המלך', ואתם הרגו ורק נפשם של שני האחים ניתנה להם לשלל בזכות חזירתם אחר התפילין. וראו בחוש כי זכות התפילין, עליה מסרו נפש בהיותה כחק בלי טעם, היא שעמדה להם להצילם מרדת שחת ולהשאירם לפליטה גדולה.

עוד נביא מעשה ביהודי 'מתקרב' שהיה דר במאנהעטען שבניו יארק בבנין רם ונישא בין גויי הארצות, בהתקרב חג הסוכות אבה לבנות לעצמו סוכה, אך לא היתה לו מרפסת הפתוחה עד לשמים, ואף לא היה בידו לבנות את הסוכה בחצר הבית מפני שכניו 'הטובים'... ולא נשאר בידו אלא לעשותה בראש גגו. על כן, פנה לבעליו של אותו בניין בבקשת רשות לבנות סוכה על הגג למשך שמונה ימים ותו לא, אך הלה התעקש שאינו מוכן אלא אם ישלם לו שכירות בסך \$700 טבין ותקילין... וככל שניסה להסביר לו שאינו נחסר כלום משימוש במשך ימים ספורים בלבד, ועושה זאת רק לשם מצווה - לא עלתה בידו ונפלו הדברים על אוזניים 'ערלות' תרתי משמע. עד שאמר היהודי, נענית לך, הכסף נתון לך, ועתה הב לי את המפתח. אך הלה החל להשמיע 'זמירות חדשות', אי אפשר לתת לך אלא אם נערוך 'חוזה' אצל 'עורך דין' לפי כל חוקי המדינה, לא הבין היהודי מה לו ולחוזה... וכי מדובר כאן על

(דברים יז יז) 'לא ירבה לו נשים [ולא יסור לבנו]', אמר שלמה אני ארבה ולא אסור, וכתוב (מלכים א' יא ד) 'נשיו הטו את לבבו', כתיב (דברים יז טז) 'לא ירבה לו סוסים (ולא ישיב את העם מצרימה למען הרבות סוס)' ואמר שלמה אני ארבה ולא אשיב, וכתוב (מלכים א' יב-ט) 'ותצא מרכבה ממצרים בשש' וגו'. יש שביארו כי אכן 'גדול העולם' - שלמה המלך לא היה ראוי לפום דרגתו להיכשל, ובודאי היה בכוחו באותה שעה להרבות לו סוסים ולא ישובו העם מצרימה, אלא שמיד כשעבר על דברי התורה אבדה ממנו הסייעתא דשמיא אשר היה ראוי לה לפי רום קדושתו, ואלמלא הקב"ה עוזרו אין יכול...

עיקר העבודה היא בקיום מצוות ה' כי בן ציווה המלך ב"ה, ולא מפני שמבין בשכלו את טעם המצוה"ט.

ומבאן נלמד כלל דאורייתא וזאת חוקת התורה לעשות את כל המצוות והחוקים בתמימות 'מבלי להתחכם'... ואף אם נדמה לו ש'טעם' האיסור לא שייך אצלו, אל יאמר כי הנני 'יוצא מן הכלל' וכשר הדבר לעשותו, אלא מכל מקום יהלך בתמימות ויעשה את המוטל עליו. וכדאיתא בגמ' (סנהדרין כא:) ואמר ר' יצחק מפני מה לא נתגלו טעמי תורה שהרי שתי מקראות נתגלו טעמן נכשל בהן גדול העולם, כתיב

עסק של מיליונים... אך הגוי עומד על שלו, בלית ברירה הסכים היהודי, וילכו שניהם יחדיו, חתמו על חוזה בבית העורך דין, כשעל היהודי מוטל לשלם לו שכר טרחתו.

אך, משעלה על הגג חשכו עיניו... כי מצא שם הרים וגבעות של שמאטעס וחפצים ישנים נושנים מימי קדם, תוהו ובוהו וחושך על פניו... ולא ידע את נפשו, כי מה ברצונו לעשות - שתי דפנות ושלישית אפילו טפח, מצוה עליה נאמר שהיא 'קלה' (ע"ז ג.) והנה היא קשה שבקשות, מהמורות ואבנים להיכן שהולך, הן התשלום הגבוה ל'שכירות' הגג, וכן הצורך בעו"ד, ועל כולנה פינוי הגג מכל השמאטעס ששם... אזר כגבר חלציו, ובשמחה רבה החל לפנות את כל המכשולות והמהמורות, ולפתע... צדו עיניו שק המונח מתחת לאחד הצינורות החלודים ובתוכו תכשיטי כסף וזהב ואבנים טובות ומרגליות לרוב. לתומתו הלך אל אנשי השלטון והביא להם את מה שמצא, שמא יוכלו לחזר ולמצוא מיהו בעל האבדה, לא עברו כמה ימים והללו השיבו לו, נודע לנו מיהו בעל התכשיטים, אך מכיוון שהלה כבר מת הרי על פי דינא דמלכותא הרי אלו שלך... וזכה בבת אחת בעשירות מופלגת.

עוף השמים הולך את הקול, ובעל הגג שמע את דבר המציאה הגדולה שהיתה מונחת בגגו, מיד תבע את היהודי למשפט על שהסיג את גבולו ובלא רשות נבר בגגו למצוא שלל רב, וממילא אין הכסף שלו אלא של בעל הגג, וכאן הבין האיש את דרכי ההשגחה המולפאה, כי מה שהיה נראה לו כחושך וצלמוות, מניעות והפרעות עמד לו עתה לזכותו, כי הוציא מכיסו את ה'חוזה' שנכתב ונחתם כדת וכדין, הראהו לשופטים, כי הכל שלו, שהרי קנה רשות לדריסת רגל זו בכסף מלא, ואילו לא היה בידו 'חוזה' כזה, לעולם לא היה ה'אוצר' מגיע לידו. באותה שעה זכה לראות כיצד כל אותם הקשיים שהיו לו בקיום המצוה הקלה לא היו אלא לשלם לו שכר טוב בעולם הזה.

יט. מעשה באיש יהודי שנתפס ל'טיפה המרה' - בשתיה לשכרה יומם ולילה לא ישבותו, פעם תפסוהו חבריו כרגע לפני השתיה - כשעדיין היה בקבוק השיכר ביד ימינו והפקק ביד שמאל, והיו ידידיו ורעיו מפצירים ומתחננים אליו, שיעזוב מנהגו הרע, והראו לו איך שאיבד כל פרנסתו ב'זכות' שתייתו, וקרע את 'שלום ביתו' ולא עוד אלא שכל סובביו מתרחקים ממנו... ענה להם ה'שיכור', שמעו נא רבותי דיינים מומחים, ראו נא את הבקבוק 'זעקס און נייניציגער' (תשעים וששה אחו"י אלכוהול) אשר בידי וריחו נודף, אכן, יש תשעים וששה טעמים מדוע כה גרועה שתייתו, אך מה אומר לכם - 'טעמו' של בקבוק 'תשעים ושש' הלז גובר על כל ה'טעמים' שלכם... והנמשל, פעמים שנראה לאדם כי טוב ויפה לעשות מעשה פלוני - אך אם יראה שאינו על פי דרך התורה, אף אם נראה לו כי תועלת רבה תצא מכך - יעמיד לפני עצמו חומה - ויזעק לעצמו אחר ה' נלך כחק בלי טעם, וכל ה'טעמים' לנהוג כרצוני בטלים ומבוטלים כנגד רצון הבורא.

ובזה ביארו את האמור בסוגיא דקטורת (ירושלמי, יומא פ"ד ה"ה), ולמה אין מערבין בה דבש מפני שהתורה אמרה כי כל שאור וכל דבש לא תקטירו, וכל הרואה יתמה, מדוע דייקא בקטורת שאלו 'ולמה'... והשיבו 'מפני שהתורה אמרה', מדוע לא שאלו כן בהלכות שבת - ולמה אין מדליקין האש בשבת... מפני שהתורה אמרה, וכיו"ב בשאר מצוות, אלא, כי הקטורת הייתה עשויה להעלות ריח, ואם כן יש מקום לומר שנוסיף עליה דבש, ועי"ז יתרבה וישתבח ריחה לעילא ולעילא, ונראה שע"ז יתקיים רצון הבורא ביתר הידור, לזה אמרו מפני שהתורה אמרה, אף

אלא יקה משל מ'חשבון' שהייתה עירו של מואב והיתה עומדת בספר, ואילו היה מואב משגיח עליה לא היה ביד סיחון לכבשה, אך מכיוון שלא הייתה עיר גדולה לא שמר עליה בכל כלי מלחמתו, וכבשה סיחון מלך האמורי ומשם הייתה הדרך סלולה לו לכבוש את כל מואב. ומכאן יקחו 'משל' לעצמם, להיזהר ולשמור היטב את כל גבולות הקדושה לבל יפרצו בשום אופן^כ, כי היצר אורב לאדם ב'גדרים' בידעו כי משם תבוא נפילתו^כ.

כי ארנון גבול - גדרים וסייגים בשמירת גבולי הקדושה בפרשתן (כא כו), 'על כן יאמרו המושלים בואו חשבון תבנה ותכונן עיר סיחון, ובגמ' (ב"ב עח): 'המושלים - אלו המושלים ביצרם, בואו חשבון - בואו ונחשב חשבוננו של עולם'^ז, כתב הגה"ק רבי יונתן אייבשיץ זי"ע בספרו 'יערות דבש' (ה"א דרוש ה) בביאור הדמיון של מלחמת היצר למלחמת סיחון, שלא יאמר אדם מה כל כך נפקא מינה בגדר פלוני, הרי אינו אלא סייג בעלמא,

מה שנראה לך כמסייע לקיום התורה, אם אמרה תורה בפירוש אל תעשה כן הרי עליך ללכת אחרי התורה כחק בלי טעם, ולא ללכת אחר שכלך ה'מבין' כי כך וכך עדיף לעשות...

כ. הרה"ק ה'קדושת לוי' זי"ע (בשלח ד"ה א"י ע"פ) מבאר במה שאמרו חז"ל (תמיד לב.) 'איזהו חכם הרואה את הנולד', שהכוונה היא שמתבונן ורואה את התכלית שלשמה נולד ומה חובתו בעולמו. עפ"ז שמעתי לפרש במה שאמרו נעים זמירות ישראל דוד מלכא משיחא (תהילים קטו ה-ז) 'פה להם ולא ידברו עינים להם ולא יראו, אזנים להם ולא ישמעו אף להם ולא יריחון, ידיהם ולא ימישון רגליהם ולא יהלכו לא יהגו בגרונם', ולכאורה מדוע לא אמר על זה הדרך ממש 'ראש להם ולא יתבוננו'... אלא כי 'ראש' שאינו מתבונן אינו בגדר ראש כלל, אין זה כי אם אבר בנוי מעצם ובשר אשר בין כתפיו שכן וממנו בולט עיניים, אזנים, פה וחוטם...

כא. הקשה הגאון רבי חיים שמואלביץ זצוק"ל, דהנה אמרו חז"ל (סוטה ג.) 'אין אדם חוטא אלא אם כן נכנסה בו רוח שטות', ואם כן, מה טענה יש על זה שנפל ברשת החטא, הרי הרוח שטות הפילתו לחטא, וכמו שלא שייך לגעור במי שנפל לבור מאחר שבאה רוח והפילתו פנימה. והשיב הגר"ח, דאדרבה, משם נלמד, כמו שלא יעמוד אדם קרוב לבור עמוק מאה אמה - מחשש שמא תבוא רוח עזה ותשליכהו הבורה, אלא יתרחק מעיקרא ממקום הבור הרחק הרחק, כיוצא בו ממש לענין עבירה, על האדם להעמיד עצמו ממרחק מרחקים - שאפילו אם תגיענו רוח שטות לא יפול בבור עמוק כל כך...

בעיר 'חעלם' המפורסמת היה בור גדול ועמוק באמצע השוק ורבים חללים הפיל, כי אנשים תמימים היו מגיעים ליריד כדי להתעסק במשא ומתן ולקנות ולמכור סחורה, ובהיותם טרודים בענייניהם לא הבחינו בפתח הבור ונפלו לתוכו וניזוקו קשות, וכמה מהם נפצעו עד כדי מיתה רחמנא ליצלן. וכבר כמה דורות שמנהיגי העיר וחכמיה לא הצליחו למצוא פתרון לבטל תקלה זו (כי היו משתמשים בבור, ולא יכלו לכסותו או לסתמו בעפר), וכיון שנתרבו מספר הנופלים מיום ליום, על כן החליטו שבעה טובי העיר במעמד אנשי העיר להתאסף ב'אסיפת חרום' בה ישתתפו כל גאוני וחכמי העיר, וכולם יקבצו ויבואו כאחד וישבו במשך שלשה ימים ולילות רצופים כדי לעיין בסוגיא זו עד אשר יצליחו להסיר את המכשול הנורא המרחף על ראש אנשי העיר זה עידן ועידנים, ואכן לאחר שדנו בכובד ראש כדת מה לעשות התקבלו ארבע החלטות חשובות, ואלו הן:

א. היות ובתחתית הבור יש מים מלוכלכים אשר כל הנופל לשם מתלכלך מן הבוץ ועליו לעמוד ולהתייגע מאד לנקות את בגדיו, על כן חייבים ראשי העיר לשכור פועלים להוציא את כל המים ולנקות את תחתית וסביבות הבור מכל לכלוך. ב. יש לרפד את תחתית הבור בכרים וכסתות, כדי שלא יתרסקו אבריו של הנופל, ולא יחבל בראשו וברגליו מקרקע עולם הקשה. ג. עוד זאת החליטו להאיר את החשיכה והאפילה השוררת בעמקי הבור, שהרי מה יעשה האיש הנופל למחשכים ואין נוגה לו, הלא הפחד הבא לאדם על ידי החושך יכול להעבירו על דעתו חלילה, ועל כן באורים יאירו את החשיכה. ד. לקבוע סולם אשר ראשו מגיע עד למעלה מן הבור, ועי"ז יוכל הנופל בבירא עמיקתא לצאת ולעלות למקום אשר נפל משם.

לאחר האסיפה, יצא הכרוז והודיע בשמחה רבה שבעזרת 'התאחדות החכמים' הצליחו למצוא פתרון נפלא ותקנו את הדרכים אשר היו בחזקת סכנה, ואכן במשך כמה ימים עמלו הפועלים להוציא את ארבע ההחלטות מן הכח לפועל, והעיר חעלם צהלה ושמחה.

לא עברו אלא ימים ספורים, וכבר נפל ה'ראשון' לתוככי הבור המתוקן הפלא ופלא ולא נחבל במאומה אחרי שהותקנו בקרבו כרים וכסתות, 'וירא כי טוב' כי האורה שולטת בבור גם כרים וכסתות לשכב עליהם, לכן לא ראה

באר הפרשה - פרשת חוקת

וכבר כתב המהר"ט (צפנת פענח כי תצא) לבאר מה שנאמר (קהלת ז ב) 'אין צדיק אשר יעשה טוב ולא יחטא', בני 'צדיק' פירושו זה ההולך בשורת הדין ומקיים את כל מצוות התורה, לא פחות ולא יותר, ואיש זה לא שייך בו אשר יעשה טוב ולא יחטא, כי מאחר שלא הלך לפני משורת הדין להוסיף גדרים וסייגים על מה שחייבתו תורה - אי אפשר לו שלא להיכשל. ועל כן צריך להיות 'חסיד' ולעשות לפני משורת הדין בהוספת סייגים, ועל ידי זה יזכה לשמירה עליונה שלא יחטא. והוסיף לומר, 'נראה לי שהוא מה שהיה מתפלל דוד ע"ה לשמור נפשו מן החטא, ואל תאמר הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים (ברכות לג:), לפי שבבר

כל סיבה לטפס ולעלות בסולם החדש שנתקן לשם כך... מה עלה בסופו, אחרי כשעתיים עבר עוד אורח שנפל על ראשו של זה הראשון, ובכח נפילתו פצע את ראשו וכמעט שלא פרח נשמתו - אף זה השני שבר את ידיו ורגליו מכח המכה שהיכה בראשו, ותרב בבת תעלם תאניה ואניה...

שוב נקראו כל ה'חכמים' לאסיפה דחופה - כדת היום מה לעשות, עד שעבר שם אורח מבחוץ, וגער בהם, וכי מסירים את התקלה - ע"י שמייפים את הבור, זאת עשו וחיו - העמידו גדר חזקה סביב הבור, וממילא לא יפלו עוד לעולם בתוכו...

והנה, אנו שומעים 'מעשה' (משל) זה והננו מצחקים מטפשותם של הני חלמאי טפשאי, אבל האמת היא שאף אנו דומים לאותם טפשים - בנוגע לדין בענין ה'מכשירים' וה'כלים' למיניהם, דהנה כל אותם כלים טמאים הם בורות עמוקים שיש בהם כדי להזיק ולהמית את נשמת ישראל ולהפילה לבאר שחת, לו ולדורותיו אחריו ה' ירחם, אך מה עושה החכם מחעלם, מרפד את הבור מבפנים ומאיר את החשיכה, אף כאן הוא מבקש 'הַכָּשֵׁר' כדי שיוכל להשתמש במכשיר, והגם שעם ה'הכשר' לא יוזק ולא יחבל הנופל, מיהו המשתמש בו נמצא בשאול תחתית, ובמקום לעלות למעלה ולהתנתק מן הבור הרי הוא עושה לו מקום ישיבה נוח בתוך הבור. ולא עוד, אלא שעדיין הוא בכלל סכנה מחברים רעים שיפלו עליו, כי מילתא דשכיחא היא שלפתע פתאום יפול עליו חבר רע שאינו מקפיד להשתמש רק במכשיר 'כשר', וכיון שהוא מתקרב עמו וכותב אליו 'שאלות ותשובות' עלול הלה ליפול עליו ויהיו נחבלים איש מרעהו רחמנא לשיזבן, ועל כן צריך להשריש הדבר היטב בלבו ולא לחפש אחר היתירים שונים בענין זה, רק יגדור גדרים וסייגים חזקים ולשמוע בקול חכמים בלי פקפוק, ואז יהא טוב חלקו בזה ובבא.

כב. ובכלל שמירת הגדרים שישמור מסורת אבותיו ובכלל זה בשמירת הלבושים כל חד וחד בדיליה (ה'לבושים' הם רק משל לכל ה'הלוך ילך' של האדם). וכן רמזו בפרשתן דכתיב (כא א) 'וישמע הכנעני מלך ערד יושב הנגב' וגו', ופירש רש"י, זה עמלק וכו', ושינה את לשונו לדבר בלשון כנען - כדי שיהיו ישראל מתפללים להקב"ה לתת כנענים בידם והם אינם כנענים, ראו ישראל לבושיהם כלבושי עמלקים ולשונם לשון כנען, אמרו נתפלל סתם שנאמר (פסוק ב) 'אם נתון נתן את העם הזה בידך'. והקשה הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' ז"ע (הובא בליקוטי הרי"ם בפרשתן) מדוע לא שינו גם את לבושם ללבוש כנען, שאז היו נראים ככנענים ממש והיו בני" מתפללים שינתנו הכנענים בידם, ולא היתה תפילתם מתקבלת, ומדוע נשארו במלבושיהם - מלבושי עמלק שבזה גרמו לישראל להסתפק בטיבם ובמוצאם. ומבאר, שאם היו משנים גם את מלבושם למלבושי הכנענים הרי היו נהפכים להיות כנעניים ממש, משום שמהות האדם וטבעו נגרר אחר לבושו ודיבורו, והיתה מתקבלת תפילת ישראל שיתן את הכנענים בידם, על כן לבשו מלבושי עמלק שישארו עמלקים, ורק רימו אותם בדברם לשון כנענים. וממוצא הדברים אתה למד על האדם שמדמה אורחותיו שלא כדת יהודית שכל מהותו משתנית לרעה.

כג. פעם נסע הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך זצוק"ל ברכבו של מאן דהו, שלא היה משומרי תורה ומצוות, על אם הדרך נענה הלה ואמר - הרבנים האלו אינם נותנים לחיות... זה איסור גמור וזה איסור חמור, מזה יש להתרחק ומזה יש להתנזר... ולא ענהו הגרשז"א מאומה, אלא שבהגיעם לרמזור (רע"ד ליי"ט) ועמד הרכב מלכת כי היה בפניהם אור אדום, נענה הגרשז"א ואמר לו הממונים על הדרכים האלו אינם נותנים לחיות... כאן אסור ליסע כלל... וכאן מותר רק בכל עת שהאור מורה על 'ירוק' אך ב'אדום' איסור חמור ליסע וכו'... נענה אליו הנהג, יסלח נא כבוד הרב, האם הרב יודע אלו סכנות עצומות יש במקום הזה, אם לא האור האדום הלז, היו כאן הרוגים ופצועים דבר יום ביומו... עתה אמר לו הגרשז"א הרי תשובתך בצידיך, אם הרבנים לא יגזרו כל מיני גדרים וסייגים - יהיו כאן בכל עת ובכל שעה הרוגים ופצועים ברוחניות - שיבואו לעבור על איסורים מן התורה ממש, אך כעת שהרבנים עוצרים את האדם הרחק הרחק ממקום הסכנה, ירווח לכולנו.

מאתם (כי שנאת חנם באה מלה"ר), וישבו ישראל בטח שאנן בארצם ולא יחרב המקדש. אך מאחר שהכה משה את הסלע במטוהו ולא דיבר אליו, הבינו בני ישראל, שאדרבה, אין כוח בדיבור לפעול מאומה ואך ורק בכח מעשה, ושוב לא יזהרו בלשונם, ושוב יתרבה שנאת חנם ויחרב הבית, על כן לא תביאו את הקהל הזה אל הארץ אשר נתתי להם.

על פי זה פירש החתם סופר את הפסוק 'עין לא האמנתם בי', כפירוש הרמב"ן (פסוק ה) שהכוונה היא שאם היה מדבר אל הסלע היה משריש אמונה בבני ישראל, ולפי דרכו של החתם סופר - שהיו מלמדים אותם כי גדול כוחו של הדיבור, וממילא היו נוהרים מחטא לשה"ר, על זה אמרו להם יען לא האמנתם - שלא חיזקתם את האמונה בבני ישראל בכוח הדיבור, ולא עוד, אלא שיש להם מקום לשעות ולומר שאין בדיבור כלום.

כתוב (משלי יב יח) 'יש בוטה כמדקרות חרב ולשון חכמים מרפא', והסביר הרה"ק רבי שמחה בונם מפרשיסחא זי"ע (הובא בשפתי צדיק פרשת מצורע), דמשום הכי יש בו בדיבור כוח 'כמדקרות חרב' - פעמים שהדיבור פוגע בו באדם ופולח את לבו כרציחה ממש, משום 'ולשון חכמים מרפא' - דזה לעומת זה עשה אלוקים, ואילו לא היה כוחו בפה להחריב לא היתה לשון חכמים מרפא... ומכיוון שרצה הקב"ה לתת כח כה גדול בידי ישראל לפעול ישועות בתפילתם לכן נתן גם כח זה לצד השני - בצד הרע של הדיבור.

ממית עצמו עליה - עיקר מעלת עסק התורה כשהיא ב'גיעה' בפרשתן (יש יד), 'זאת התורה אדם כי ימות באהל', ודרשו חז"ל (ברכות סג: ועוד) אין דברי תורה מתקיימין אלא במי שממית עצמו עליהם, וגילו לנו

הוא נתנהג בחסידות מרובה ובמשמרת מעולה, וזהו שאמר (תהילים פו, ב) שמרה נפשי כי חסיד אני'.

צמיד פתיל לפיו - השמירה על מוצא פיו

בפרשתן (יש טו), 'וכל כלי פתוח אשר אין צמיד פתיל עליו טמא הוא', איתא בספה"ק 'עבודת ישראל' (פרשת פרה) וז"ל. רצה לומר מי שהוא מדבר כל מה שחושק ואין לו מחסום לפיו, ובודאי לא ימלט שאינו מדבר לשון הרע ורכילות וניבול פה. וזהו וכל כלי פתוח - שפיו פתוח לדבר דברים בטלים, אשר אין לו צמיד פתיל עליו - רצה לומר שאין לו מחסום לפיו, טמא הוא - אדם כזה טמא הוא כ"ד.

כה מבאר הרה"ק החתם סופר זי"ע (תורת משה ד"ה יען) מדוע הקפיד הקב"ה שידבר משה אל הסלע ולא יכהו, בהקדם מה דאיתא במדרש (הובא בפרשת דרכים דרוש ה ד"ה עוד נקדים) שאם היה משה נכנס לארץ לא היו בני ישראל עובדים עבודה זרה, וממילא לא היה נחרב בית המקדש, ולכאורה צריך ביאור, בשלמא לגבי בית הראשון שנחרב על ע"ז ג"ע ושפיכות דמים (יומא ט:): הרי שהיו נמנעים מעבוד ע"ז על ידי משה רבינו והיה נמנע חורבן הבית, אך מה ענין זה לגבי בית שני שנחרב על עוון שנאת חנם שהיא באה על ידי הולכי רכיל ומדברי לשון הרע.

ומבאר בארוכה, שרצה הקב"ה להודיע לישראל כוח הדיבור של האדם, שלא יאמר בעל הלשון - מה עשיתי רק דברתי [כמו שכתב הרמב"ם (טומאת צרעת טו י) שזה דרכם של בעלי הלשון], על כן אמר למשה 'ודברתם אל הסלע לעיניהם.... והשקית את העדה ואת בעירם', ובוזה יראו כל העדה את כוחו של דיבור - לספק מים לכל בני ישראל ובעירם. וממילא יזהרו בלשונם מלדבר לשון הרע, ותתבטל שנאת חנם

כד. העולם מספרים על רב חשוב שנכנס אל הרה"ק מרוז"ן זי"ע והרה"ק כיבדו מאד, בתוך שיחתם החל הרב לשפוך בלשונו אש וגופרית בדיבורי לשון הרע ורכילות על אנשי עירו כי נדמים המה לבני סדום ועמורה... מיד הסב הרה"ק את פניו ולא אבה להמשיך לדבר עמו, סובביו של הרבי תמהו מדוע ריחקו הרבי כל כך, אמר להם הרה"ק, הנה, עם בני ישראל אמרו על המן 'נפשנו קצה בלחם הקלוקל' (כא ה), ולכאורה תמוה כיצד העיזו אנשי דור דעה לקרא בשם זה את הלחם מן השמים שבו היו מרגישים כל טעם טוב שבעולם, אלא ביאורו, עפ"י דברי חז"ל (יומא עה.) על הפסוק (שמות טז לא) 'והמן כזרע גד' שהמן היה מגיד עוונותיהם של ישראל כי היה יורד לכל אחד לפי צדקתו וישרת דרכו, וזה הכלל שכל מי שמגיד עוונותיהם של ישראל אפי' שהוא בא מן השמים הרי סימן לדבר שהוא נקרא 'קלוקל'.

באר הפרשה - פרשת חוקת

אלא מתגבר ומתייגע בכל כוחותיו להבין ולהשכיל, וכלשון בני אדם, שהוא 'שובר את הראש' להבין, או כשהוא טרוד בפרנסתו ואף על פי כן מייגע עצמו לקבוע עיתים לתורה^{כז}, כי אין לך שמחה גדולה בפני הקב"ה יותר מזה, כמו שאומרים בפי' 'אקדמות' (לפני קריאת התורה בחג השבועות) 'צ'בי וְחָמִיד וְרָגִיג דִּילְאֻן פְּלֻעוֹתָא', פירוש שהקב"ה חפץ ומתאוה שיתייגעו בני ישראל בתורה, ולהכי דייק וקאמר דילאון בלעזתא כלומר שיעמלו ויתייגעו בתורה ולא אמר 'דידעין אורייתא'^{כח}, כי אין הקב"ה מונה כמה הצליח האדם להספיק ללמוד ולדעת, אלא כמה שעות הקדיש מזמנו ללמוד להבין ולהשכיל, כי זה עיקר חביבות עסק התורה לפני המקום.

צדיקי הדורות כי עיקר מצות עסק התורה הוא ב'עמל' ויגיעה (ואף אם מרגיש מעט 'מיתה' ח"ו בלימודו לא ירפה, ובוודאי שיהא ה' בעזרו לתמכו ולסעדו בכל מה שיצטרך) ובוה שווים בעלי הכשרונות למי שאינם כן.

וכבר אמרו בזוהר הקדוש פרשת פנחס (ח"ג דף רט"ו): 'כל האשתדל באורייתא בטל מיניה חוביא דבוכביא ומזליא, היינו שבטל ממנו רוע מזלו ומשתנה המזל לטובה ולברכה, וכל זה בזכות אשתדל באורייתא, כלומר ביגיעה^{כט} והשתדלות בעסק התורה^ל.

ובלשוננו ייאמר - עיקר חשיבות לימוד התורה הוא בשעה שאין לו לאדם חשק ללמוד^{לא}, או שאינו מצליח כל כך להבין סוגיא קשה, ואינו מתייאש

כה. ועיקר מעלת וסגולות התורה נאמרו על עמלים בה. ידוע כי לפני כשמונים שנה היה בעיה"ק ירושלים 'קמיע' שכתבו הט"ז בכבודו ובעצמו, סיפורי מופת רבים נקשרו באותו הקמיע, שעל ידו נפקדו עקרות ונרפאו חולים, עד שבא מאן דהו ורצה להעתיקו כצורתו וכמתכונתו (ולא ידע 'חכם' זה כי בפתיחת הקמיע נפסד סגולתו), פתחו ומצא כתוב בו בזה"ל, אני דוד בן שמואל הלוי, עמלתי על התוספות בחולין דף צ"ו (ע"א), בזכות זה יעזור ה' שכל העקרות יושעו וכל החולים יתרפאו. ולפי דרכנו למדנו, שלא ביקש הט"ז בזכות חיבורו ט"ז על שולחן ערוך או שאר עניני צדקותו, רק ביקש בזכות יגיעת התורה, והרי זאת היגיעה שייכת לכל אחד ואחד מאתנו ביתר שאת ועוז.

כתב ב'ספר חסידים' (אות קנה) ומקבל שכר טוב מה שהאדם כופף את יתרו ממאה מצות שאין יצרו מסיתו ותוקפו ודחקו עליה. כי הקב"ה יודע עד כמה קשה לבשר ודם להתגבר על יצרו.

כו. מעשה הובא ב'מעשה איש' (ח"א עמוד ע"ז), בן תורה אחד בא להתייעץ עם הגה"ק החזון איש זי"ע בנוגע לאיזה עניין רפואי שהוא מסובך בו ונראה שעליו לעבור איזה 'ניתוח', החזו"א אכן יעץ לו לערוך את הניתוח במקום פלוני אצל רופא פלוני. אח"כ שאלו הבחור, אם הוא יכול לדבר עמו בלימוד, ודיברו במשך שעה ארוכה בעניין השייך לסדר קדשים, והחזו"א נהנה טובא מבן תורה זה. כשסיימו, אמר לו החזו"א בנוגע לניתוח אינך צריך לניתוח כלל. לא הבין הלה - מעיקרא מאי קסבר החזו"א ולבסוף מאי קסבר, הבהיר לו החזו"א, בתחילה דברתי עמך 'כמהגו של עולם', אבל, משראיתי כי מ'עמלי תורה' אתה, הוריתי לך לבטלנו, כי הקב"ה מתנהג עם עמלי התורה בהנהגה שונה, ואינך זקוק לאותו הניתוח, לפני כמה שנים סיפר זאת בלייקוואד ראש הישיבה רבי מלכיאל קאטלער שליט"א, נענה זקן אחד ואמר אני הוא 'בעל המעשה'.

כז. ובכלל זה, בשעה שמתחזק ללמוד על אף ש'מפריעים' לו ללמוד ורוצים לגרור אותו לשיחה בטילה, או בשעה שיש לו טרדות שונות. וכבר אמר הרה"ק ה'פני מנחם' זי"ע לבאר מנהג ישראל להפסיק 'חנתן' באמצע דרשתו בשירה ובזמרה, שבאים לרמז לו להתחזק ללמוד למרות כל המניעות והטרדות ולהמשיך בשלו למרות כל ה'רעש' וההמולה שמסביב...

כח. בדרך צחות אמרו לפרש בלשון הכתוב 'אדם כי ימות באהל', שמרמז על מי שיש לו 'אהל' - שזכה לבנות בית בישראל, וריחיים על צווארו, ואף על פי כן ממית עצמו לעסוק בתורה - שבוודאי דברי תורה יתקיימו בו.

כט. והכי נמי חזינן ממקרא שכתוב גבי יעקב ועשו, דכתיב (בראשית כה כז) 'ויהי עשו איש יודע ציד איש שדה, ויעקב איש תם יושב אוהלים', וידועה הקושיא מדוע לא נאמר אצל יעקב כמו שנאמר בעשו 'ויעקב איש תם יודע ובקי בתורה', ואמר הגאון בעל ה'שבט הלוי' זצ"ל (דרשות ושיחות שבט הלוי תשנ"ט עמוד ס), שאכן זה ההבדל בין צד הקדושה לצד הטומאה, דאין מעלתו של עשו ניכרת כי אם על ידי התוצאות, היינו אם יהא יודע ציד בפועל ממש, אבל אם למד והתייגע ולא הצליח בלימודיו להיות ציד אזי אין בו ממש, לא כן הדבר אצל יעקב אבינו, כי בלימוד התורה העיקר הוא להיות יושב אוהלים וללמוד בהתמדה, ולפניו יתב"ש שוה היודע ש"ס ופוסקים למי שאין לו כשרונות ומתייגע בתורה.

חיים' זי"ע כי שלישי מרמו על תורה כדאיתא בגמרא (שבת פח.) 'אוריין תליתאי לעם תליתאי, על ידי תליתאי, ביום תליתאי, בירחא תליתאי', ובא הכתוב לומר 'הוא יתחטא ביום השלישי' שאפשר לאדם להיטהר ע"י דברי התורה הקדושה, 'וביום השביעי' קאי על יום השב"ק שהוא מטהר את בני ישראל לב (עיי' של"ה פרשת חוקת דרך חיים תוכחת מוסר כע"ז).

ובקרוב יקויים בנו 'זורקתי עליכם מים טהורים וטהרתם', ומלאה הארץ דעה את ה' בבוא לציון גואל, ויקבץ נדחנו מארבע כנפות הארץ, חברים כל ישראל ונאמר אמן.

וכן איתא ב'ספר חסידים' (אות תתקמ"ה) 'לפי שאצל הקב"ה לב שאינם פיקחים בהורות האחרונים כלב פקחים שהיו בהורות הראשונים, שאם לא תאמר כך יוכל כל דור לומר, למה לא נבראתי בימים הראשונים שהיו חכמים גדולים והייתי לומר תורה הרבה. אמור לו - מה איכפת לך, אחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד שיכווין לבו לשמים, ולא ישב בטל אלא יהגה בכל עת שיכול לאי"פ שאין לבו חריף כל כך'.

בפרשתן (יט יב) 'הוא יתחטא בו ביום השלישי וביום השביעי יטהר', רמו בה הרה"ק ה'באר מים

איתא בגמרא (סוטה לה.) דרש רבא מפני מה נענש דוד מפני שקרא לדברי תורה זמירות שנאמר (תהלים קיט נד) 'זמירות היו לי חוקיך בבית מגורי', אמר לו הקב"ה... אתה קורא אותן זמירות הריני מכשילך בדבר שאפילו תינוקות של בית רבן יודעין אותו דכתיב (במדבר ז ט) ולבני קהת לא נתן כי עבודת הקודש עליהם בכתף ישאו, ואילו דוד הביא את הארון בעגלה (ש"א ו ט), וצריך לבאר מהו ה'פגם' בכך שקרא לדברי תורה 'זמירות', ועוד, מדוע הכשילוהו דווקא בעניין נשיאת הארון ומה שייכותו לאותו החטא, ומבארים משם הגרי"ז מבריסק זצ"ל כי כח השירה והנגינה תלוי בב' דברים, במי שמתייחס אחר משפחות משוררים, או במי שניחן בכשרון מיוחד לשורר ולזמר, ולזה אמרו לו לדוד המלך עשית לדברי תורה' כזמירות שרק בכעל כשרון או הבא ממשפחת למדנים הוא יצליח בתורה, לא כן, אלא כל העוסק בתורה 'כשור לעול וכחמור למשא' וכדוגמת 'נושאי הארון' אשר בכתף ישאו זה האיש יצליח בעסק התורה. ל. עיקר חשיבות הלימוד כשהוא בא בקושי ויגיעה ולפום צערא אגרא. וכדברי הרה"ק החתם סופר זי"ע (שו"ת יו"ד רל"ד ד"ה ופר"מ) על המשנה (אבות ה ה) שבבית המקדש היו 'עומדים צפופים ומשתחוים רווחים', ולכאורה הרי ביד ה' הכל יכול להרחיב את הנס שגם עמידתם תהיה ב'רווח', אך בדווקא אינו כך, בכדי שיקבלו עם ה' את שכרם משלם על הדוחק והעמל, כי (ברכות ו:) 'אגרא דכלה דוחקא'.

צדיקים המליצו על עניין ה'עמל', בהא דמצינו רבות בש"ס 'עמילן של טבחים' שהוא פת מתבואה שלא הביאה שליש ומניחין אותה על פי הקדירה והיא שואבת את הזוהמא (עיי' פסחים מב:), כך על ידי העמל והיגיעה בתורה ישאב האדם את כל הזוהמא מעצמו, לטהר ולקדש נפשו רוחו ונשמתו (כעיי"ז איתא במאור עיניים ישמח לב פסחים, סור מרע ועשה טוב להרה"ק מזידיטשוב).

וכבר נכנס חסיד אחד אל ה'חידושי הרי"ם', והתאונן בפניו שיש לו קשיים בעבודת ה', השיב לו הרי"ם 'א שאנד וואלט גיוועהן [- לחרפה ולבושה היה לנו], אילו היתה העבודה למלך כה גדול מגיעה לנו בקלות... דמן הדין כך הוא, והדעת נותנת שיצטרך האדם להתייגע בעבודת המלך, לכן צריך לשמוח עם הקשיים ולעמוד בהם בגבורה. לא. כתב הגה"ק החפץ חיים זי"ע (תורת הבית פי"ג) בענין לימוד התורה מצוי מאד אצל הלומדים שיראה שאינו מצליח כל כך בלימודו (להיות בקי בע"פ, או שעצם העסק בתורה יקשה עליו) ממילא יתרוש לגמרי מהלימוד, ובאמת אין נכון הדבר, וכמו שאחז"ל משל לשר אחד שציווה לאיש שימלא הכלי שלו מים, ועבור כל דלי יתן לו דינר זהב, והנה בשולי הכלי היה נקב, וניסה האיש למלאות, ונשפכו לו כל המים דרך הנקב על הארץ, על כן פסק מלמלאות, עבר שם חכם אחד ושאלו מדוע פסקת מלמלאות, השיב האיש, מה תועלת בפעולתי, הרי הכל נשפך על הארץ, אמר לו החכם, מה איכפת לך, הלא שכר זהובים אתה נוטל, גם השר מכיר את הכלים שלו אלא שהוא רוצה להנות אותך, כן הדבר הזה בק"ו פי אלף אלפים, הקב"ה מכיר כל איש ואיש וטבעו אם הוא זכרן או לא, וכן כל כיו"ב משאר קשיים ונסיונותיו, ואעפ"כ ציווה לכל ישראל שילמדו תורה, ויחזרו עליה, ומה איכפת לו לאדם... כל תיבה ותיבה שהוא לומד הוא מצוה בפני עצמה, חטוף ואכול עד כמה שידך מגעת, ונאמן בעל מלאכתך שישלם לך שכר פעולתך. לב. ואילו הרה"ק ה'לב שמחה' זי"ע פירש (עקב, אמרים) שכפי אשר 'יתחטא ביום השלישי', ר"ל כפי עבודתו בימות החול כן יזכה לטהרת יום השב"ק, כי מי שטרח בערב שבת יאכל בשבת.

באר הפרשה - פרשת חוקת

ומעניין לעניין באותו עניין, ידוע ומפורסם גודל פעליו של הגאון הצדיק רבי יעקב יוסף הערמאן זצ"ל, אשר עמד כחומה בצורה בכל הנסיונות שהיו באותם הימים בארה"ב של לפני כמאה שנה. פעם אחת חלתה בתו והיתה במצב קשה מאוד רח"ל, אביה ואימה שהו בכל עת על יד מיטתה, ולקראת שבת חשבו לעצמם, הרי אורחים רבים סמוכים על שולחנו בכל שבת קודש, על כן מוטב ונשוב אל הבית לקבלם, וזכות הכנסת אורחים תעמוד לביתנו החולה שתשוב לאיתנה, ואכן כך עשו.

והנה, באותו בית החולים שהתה חולה נוספת ששם משפחתה היה ג"כ 'הערמאן', ולדאבון לב השיבה את נשמתה ליוצרה בעיצומו של יום השב"ק, מכיוון שעפ"י חק בית החולים מחוייבים להודיע על הפטירה תיכף ומיד, ע"כ נשלח טעלעגראם (מברק) המודיע על כך, אך שנתחלף להם הערמאן בהערמאן... ושלחו את המכתב בטעות לבית הרב יעקב יוסף, בהגיע השליח מצא שרבי יעקב יוסף ובני ביתו עומדים על המשמר, ואינם מסכימים לקבל מכתבים בעצם יום השבת יהיה מה שיהיה וממי שיהיה ובענין מה שיהיה, בלית ברירה נתנוהו שליחי ביה"ח לבית גיטתם, וזו משראתה את הנכתב נאלמה דום, ומיהרה לבית ההורים ל'בשר' להם, וגם עתה הם עמדו בכל התוקף שלא לקבל המכתב, ניסתה לספר להורים תוכן הדברים אך לא רצו לשמוע, ומיד במוצש"ק הגיע בשנית מכתב בהול מהנהלת ביה"ח, בו נכתב, הננו מתנצלים עמוקות על הטעות שהיתה לנו, בתכם חיה וקיימת, מצבה משתפר ובקרוב תשוחרר הביתה...

וכששמע זאת אמר הרב הערמאן כי עתה נתחוויר לו פירוש הנוסח שאומרים ב'הושענות' (לשבת חוה"מ סוכות) 'יושבת וממתנת עד כלות שבת', כי לכאורה מי הוא היושב וממתין אימתי תעבור כבר השבת... אלא הכוונה למי שיושב וממתין מלשמוע שמועה רעה ומתאפק שלא לקבל טעלעגראמא, כי הקב"ה משלם שכר טוב ליראיו, ונתברר כי מעיקרא היה רק בהלת שוא ואין כאן כל צרה וצוקה. וללמד על הכלל כולו יצא, שאם אדם מתאפק בשבת ומסיח דעתו מכל שמועה רעה, בעסקיו וכיו"ב, שזכות השבת עומדת לו להינצל מכל רע.

וכבר כתב בספר 'מתוק מדבש' (להגה"ק רבי יצחק פרחי, אות ו) 'ובעינינו ראינו בני אדם שהגיעתם צרה עד לקראת השבת, וביום שבת עצמו הסיחו דעתם מצרתם ושמחו בשמחת השבת כראוי, ולא הכניסו עצב ודאגה בלבם על צרתם, וזכו שאבלם נהפך להם לששון ונושעו מצרתם בנס ופלא'.

עוד בעניין זה שהשבת מסייעת ומגינה על כל המתענגים בה, מסופר על גבאי הצדקה הנודע רבי דוד לייב שווארץ זצ"ל אשר כל ימיו בער בקדושת השבת ובדקדוק על כל הלכותיה, ואף בשנות המלחמה הנוראה מסר נפשו על שמירת השבת בעוז ובתעצומות. והקפיד לסעוד ג' סעודות בשבת כשהוא מכין לעצמו בכל טצדקי שבעולם שיהיה לו 'כזית' פת לכל סעודה וסעודה. במהלך המלחמה התגלגל למחנה עבודה שעליו פיקד רשע ואכזר ביותר ימ"ש, וכאשר אמר ר' דוד לייב לשהים עימו במחנה כי ברצונו להשיג פת לסעודות השבת וכדרכו - שחקו עליו שאין שום סיכוי בעולם שיהיה לו, כי שם במחנה היו מחלקים בכל יום בבוקר פרוסת לחם דקה מן הדקה, וזו היתה אכילתם בכל היום.

אולם, סמוך לכניסת השבת כינסו הרשעים את כל היהודים ונתנו לכל אחד כיכר לחם שלם, והוסיפו לומר להם, שאין כאן 'מתנת חינם'... אלא שלמחרת עתידים לצאת ולילך ברגליהם דרך שלושת ימים למחנה אחר, ו'כיכר' זו מיועדת עבור כל ימי ה'מסע'. כמובן שכל אחד שמר על הלחם כבבת עינו, כדי שיהיה לו כדי חיותו בהמשך הימים, אך רבי דוד לייב שמח שמחה גדולה על שזימנו לו מן השמים לסעודות השבת, ובליל שב"ק קידש על הפת ואכל 'כזית', גם למחרת עשה כן 'בצפרא דשבתא', והותיר בידו עוד 'כזית' לסעודה שלישית, בלא להרהר מהיכן יהיה לו מה לאכול בימים שלאחר מכן. והנה נשמע הקול במחנה, כי נשתנו ה'סדרים', ובימים הקרובים הם נשארים במקומם, והכל מחוייבים להחזיר את הלחם שקיבלו, ואכן כולם כאחד נאלצו להשיב חוץ מרבי דוד לייב שאכל ושבע כברכת ה'... כי כל המענג את השבת ממלאים לו כל משאלות ליבו בגשמיות וברוחניות.

